

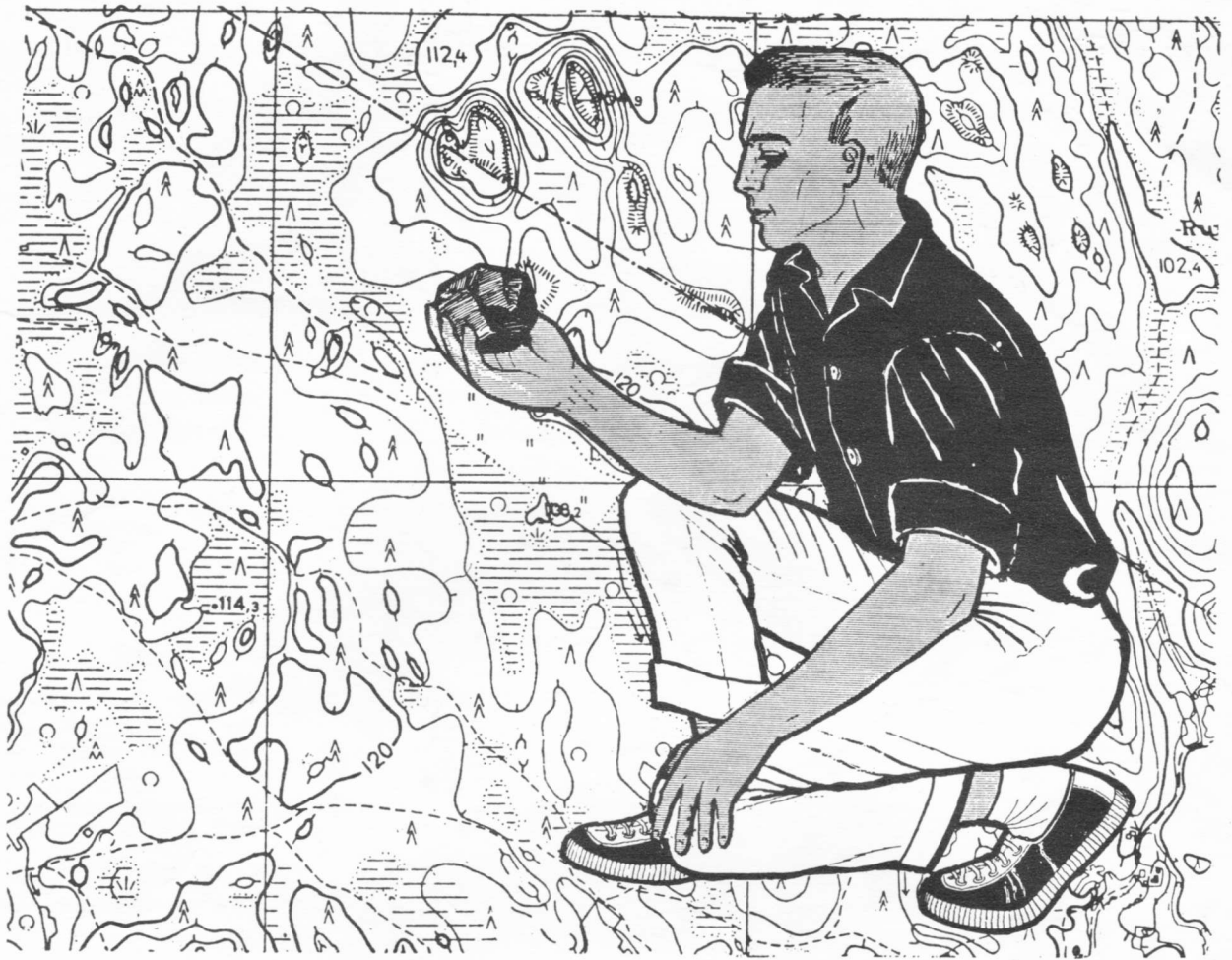
KANSAN TAISTELI

15A

- miehet kertovat

N:o 11 1961

Juuri Te voitte löytää malmikiven!

Kun liikute maastossa, tarkkaillaa myös kiviä. Juuri Te voitte liittyä siihen lukuisaan löytäjien joukkoon, joka on ansainnut näytteillään sievoiset rahat.

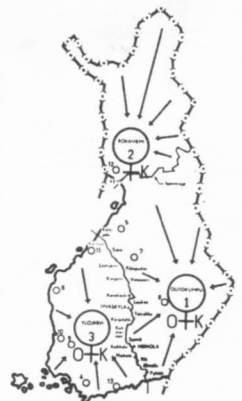
- Palkitsemme hyvät lohkareet
- Teemme tutkimussopimuksia löydöistä

Outokumpu Oy:lle osoitetut näytteet osallistuvat muista "malmimarsseista" riippumatta vuosittain suoritettavaan Outokumpu Oy:n palkintokilpailuun, jossa parhaiden kansannäytteiden lähettäjiille, näytteiden laadusta riippuen, suoritetaan huomattavan suuria tunnustuspalkintoja. **Kansannäyte- ja tutkimussopimus-palkintoina** Outokumpu Oy on jakanut vuosina 1957—60 yhteensä 5 milj. markkaa.

Malmikivi on usein

tavallista kiveä painavampi, pinnaltaan ruosteinen, vastarikotulta pinnaltaan metallien värinen ja kiiltainen ja jättää lasittamattomaan posliiniin (esim. sulake) tumman viirun, hienoksi jauhettuna mustaa tai ruskeata, magneettista.

Lähetäkää tiedotukset ja näytteet seuraavasti: Itä- ja Keski-Suomesta os. Outokumpu Oy, Malminetsintä, Outokumpu. Lounais- ja Länsi-Suomesta os. Outokumpu Oy, Ylöjärven kaivos, Tampere. Lapin läänistä os. Outokumpu Oy, Malminetsintä, Kivikatu 6, Rovaniemi.

Outokumpu Oy

PÄÄTOIMITTAJA : A. Kurenmaa, kenraaliluutnantti evp.

TOIMITUSNEUVOSTO : Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp; S. Sundman, kontra-amiraali evp;
G. Magnusson, eversti evp, V. Nihtilä, eversti evp.TOIMITUS : Helsinki, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42. Taloudenhoitaja ja toimitussihteeri R. Kalervo, everstiluutnantti evp;
Sotilastoimittaja E. Kuussaari, eversti evp.

LEVIKKIPÄÄLLIKKÖ : S. Pöyhönen, Korkeavuorenkatu 28 puh. 62 22 71

KUSTANTAJAT : Sanoma Osakeyhtiö ja Sotamuisto-yhdistys ry.

K. L. OESCH

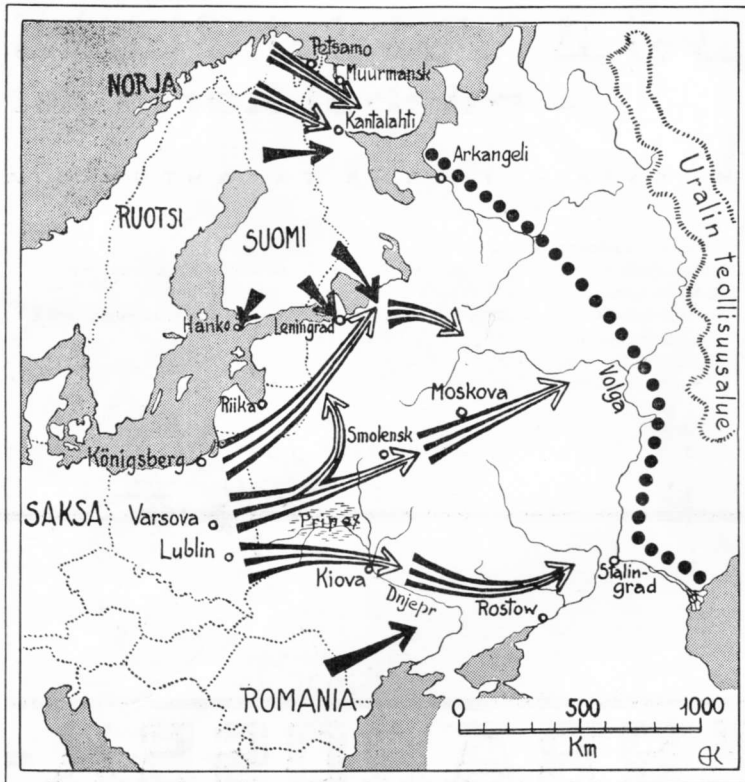
BARBAROSSA-
SUUNNITELMA JA SUOMI**Suomen joutuminen jatkosotaan**

KULUVAN syksyn kirjamarkkinoitamme on rikastuttanut hyvä ja selkeästi kirjoitettu teos, joka epäilemättä huomatuimpien kirjallisten tapausten joukkoon kuuluvana erityisesti aiheensa puolesta kiinnostaa myös tämän lehden lukijakuntaa. Tämä Suomen jatkosodan syitä käsittelevä tutkimustyö, Barbarossa-suunnitelma ja Suomi, on professori Arvi Korhosen uutteran työn, selkeän ajatuksen, älykkään ja vakavan harkinnan sekä terävän kynän tuote. Tekijän nimi, jonka jo aikaisemmin tunnemme monien historiallisten ja erityisesti äskeisten puolustusotiemme historiaa käsittelevien teosten kansilehdiltä, on varmana takeena nyt ilmestyneen kirjan korkeasta tasosta.

Ensimmäisillä sivuilla selostetaan aikaisempaa tutkimusta ja lähdeaineistoa. Ulkomaiset ja kotimaiset arkistot, muistelmateokset, erilaiset sotapäiväkirjat, muistiinpanot ja historialliset tutkielmat, joihin tekijä tutkimuksensa edetessä jatkuvasti viittaa, ovat luotettavana merkinä tutkimustyön perusteellisyydestä. Saatavissa oleva lähdeaineisto on käyty läpi ja tarkastettu niin huolellisesti ja krii-

tillisesti, että sen perusteella tehdyt hyvin harkitut johtopäätökset eivät voi olla tekemättä lukijaan vakuuttavaa vaikutusta.

Varsinaisena tutkimuksen kohteena oleva asia alkaa Suomen asemasta talvisodan päätyttyä, jolloin maamme, Saksan vallattua Tanskan, Norjan ja Ranskan, joutui umpioon. Neuvostoliiton jatkuvan uhan alaisena ja Hitlerin julistettua heinäkuussa 1940 koko maailmalle, että Saksalla ei Suomea kohtaan ole mitään intressejä, ei tässä umpiossa enää tuntunut olevan mitään hengitystilaa eikä siitä näyttänyt olevan mitään ulospääsytietä. Kuin juoksevalta nauhalta esitti Molotov jatkuvasti vaatimuksia, jotka eivät sisältyneet Moskovan rauhansopimukseen. Kolmen Baltian maan kohtalo näytti silloisella Moskovan-lähettiläällämme Paasikivellä olleen silmien edessä, kun hän näistä vaatimuksista joutui Kremlissä keskustelemaan ja niitä torjumaan. Erikoisen tukalaan asemaan Suomi joutui Petsamon nikkeli-kaivosten vuoksi. Tämän kysymyksen tiimoilta Paasikivi tuskitteli, että Suomi joutui kolmen suurvallan, Neuvostoliiton, Saksan ja Englan-

Saksalaisten Barbarossa-suunnitelman mukaan, jonka Hitler hyväksyi 18.12.1940, oli Neuvosto-Venäjän armeija lyötävä nopealla hyökkäyksellä. Sen suorittaisivat Puolan ja Itä-Preussin alueelta kolme armeijaryhmää saarrustusliikkeineen, ja niihin toivottiin liittyvän oikealla Romanian sekä vasemmalla Suomen ja ns. Pohjoisen ryhmän voimat. Tavoitteena oli linjan Volga—Arkangeli saavuttaminen ja Uralin teollisuusalueen tuhoaminen

nin intressien ristituleen ja puristukseen. Korhonen puolestaan sattuvasti lisää tähän, että ilmeisesti Petsamon alueen sotilaspoliittinen merkitys Neuvostoliitolle oli tärkeämpi kuin sen nikkeli, jota sen omassa maassa oli riittävästi tarjolla ilman Petsamoakin. Sen kontrollointi olisi v:n 1940 tilanteessa tullut päiväjärjestykseen, vaikka siellä ei olisi ollut saatavissa muuta kuin poronjäkäliä.

Itäisen naapurimme taholta tulevan painostuksen ja sisäisiä asioitamme koskevien vaatimusten vuoksi elokuussa Suomen tulevaisuus näytti synkältä. Lyhyesti sanoen Suomi tunsu itsensä hukku-maisillaan olevaksi, joka oli valmis tarttumaan vaikka oljenkorteenkin, jos edes sellainen oli ulottuvilla. Mutta tähän samaan aikaan, jolloin yleisesti pelättiin Suomen joutuvan uuden hyökkäyksen kohteeksi, oli Saksan poliittisessa suuntauksessa alkanut tapahtua muutos, jonka vaikutus vähitellen alkoi näkyä sen suhtautumisessa Suomeen. Valmisteltaessa kohta lännen sotaretken päätyttyä maihinnousuoperaatiota — tunnettu peitenimellä Seelöwe (merileijona) — Englantia vastaan todettiin sen suorittamisen kohtaavan ennen kaikkea Englannin laivaston ylivoimaisuuden ja lopulta omien ilmavoimien riittämättömyyden vuoksi niin suuria vaikeuksia, että sitä oli pidettävä äärimmäisen uskallettuna yrityksenä; loppujen lopuksi siitä olikin kokonaan luovuttava. Tämän seikan selvittäessä tulee ymmärrettäväksi, että Saksan sotilasjohto heinäkuun lopulla alkoi harkita jotakin muuta ratkaisua kuin Seelöwen viitoittamaa. Suurpolitiikka ei kysy pienten mielipiteitä, vaan kulkee omia voima- ja valtaiteitaan. Ja niinpä nytkin suurpolitiikka alkoi vaikuttaa niinkin odottamattomalla tavalla, että seu-

raukset Seelöwen toimeenpanon siirtymisestä ja lopuksi hylkäämisestä tuntuivat syrjäiseen ja eristettynä olleeseen Suomeen saakka.

Selvittäessään erittäin valaisevasti ja perusteellisesti kysymystä, jossa maihinnousu Englantiin ja idänretki olivat vastakkain punnittavina, Korhonen kuvaa Barbarossa-suunnitelman synnyn ja alkuvaiheet sekä Hitlerin päätöksen kääntymä itään ja siihen liittyvän toisen päätöksen auttaa Suomea sen ahdinkotilassa. Veltjens saapuu Göringin lähettinä Suomeen ja niin tarjoutuu maallemme tilaisuus ostaa Saksasta aseita perin puutteellisen aseistuksemme parantamiseksi. Tällöin saa myös alkunsa kauttakulkusopimus saksalaisten aseistamattomien joukkojen kuljettamisesta Suomen kautta Pohjois-Norjaan. Kun tämä sopimus syyskuun lopulla tuli voimaan, olivat venäläiset pari viikkoa aikaisemmin painostuskeinoin saaneet vastaavanlaisen sopimuksen Hankoon. Kun näitä alkavia suhteita Saksaan sodan päätyttyä tutkittiin, kävi selville, että kaikkien salaisuuteen vihittyjen muisti oli yksityiskohtien suhteen ollut epätarkka siitä hyvin ymmärrettävästä syystä, että heidän mielestään ei kansan olemassaolon ollessa uhattuna mikään muu kuin myönteisen vastauksen antaminen Veltjensille tullut kysymykseen. Tekijä päättelee edelleen aivan oikein, että Veltjensin ehdotuksia käsiteltäessä jäi toisarvoiseksi asiaksi, **kenen vastuulle** päätöksen teko jäi. Jos sotasyllisoikeus olisi asettanut kysymyksensä toisin, esim. kysymällä kuulustelluilta ja syytetyiltä, **miksi** myönteinen vastaus annettiin, olisi päästy lähemmäksi selvyyttä, mutta sen asian käsittely ei olisi ollut tämän oikeudenkäynnin tarkoitukselle sovelias.

Molotovin marraskuussa 1940 Berliiniin tekemän neuvotteluvierailun selostuksesta käy jälleen kiistat-
tomasti selville, kuinka uhanalainen Suomen asema
Neuvostoliiton taholta jatkuvasti oli. Neuvottelut
koskivat tietenkin suurvaltapolitiikkaa, erityisesti
n.s. nelivaltasopimusta. Mutta moneen kertaan Mo-
lotov palasi Suomen kysymykseen todeten sen vielä
olevan ratkaisematta ja pyytäen vastausta, oliko
sopimus Suomen suhteen vielä voimassa. Vastauk-
sensa mukaisesti Hitler ei halunnut syntyvän mi-
tään sotaa Itämeren alueella. Neuvottelun edelleen
jatkuessa Molotov selitti, ettei ollut kysymys so-
dasta Itämerellä, vaan Suomen kysymyksen ratkai-
susta edellisen vuoden sopimuksen puitteissa. Ky-
syttyäessä lähemmin, minkäläaatuista menettelyä hän
tarkoitti, Molotov selitti ajattelevansa samanlaista
ratkaisua kuin Bessarabiassa ja Baltian maissa. Hit-
ler torjui jälleen, mutta Moskovaan palattuana Mo-
lotov ilmoitti nelivaltasopimuksen hyväksymisen
ensimmäisenä ehtona olevan, että saksalaiset jou-
kot oli viipymättä poistettava Suomesta, joka v:n
1939 sopimuksen mukaan oli Neuvostoliiton etu-
piiriin kuuluva. Jos Saksa olisi suostunut tähän
Neuvostoliiton tiukentuneeseen vaatimukseen, ei
olisi vaikea arvata, miten Neuvostoliitto olisi Suo-
men kysymyksen ratkaissut saadakseen "rauhan var-
mistetuksi" Suomen alueella.

Esittäessään Barbarossa-suunnitelman valmis-
telua lopulliseen asuunsa korkeimmissa johtoesi-
kunnissa tekijä kiinnittää huomiota sen "rannatto-
muuteen", jollaiseksi Saksan maavoimien yleisesi-
kunnan päällikkö Halder sitä nimitti, koska siinä
rintama tuli venytetyksi Mustastamerestä Jääme-
reen saakka ja koska siinä oli rinnakkain äärettö-
mien etäisyyksien päässä toisistaan kolme suurta ta-
voitetta ja samanaikaisesti myös kolme painopiste-
suuntaa. Juuri tämä Hitlerin aikaansaama suunni-
telman rannattomuus selittää Saksan innon vetää
Suomi ja Romania mukaan sen toteuttamiseen. Ja
toisaalta Neuvostoliiton tähän aikaan harjoittama
politiikka kovia kokeneita naapureitaan kohtaan
teki Saksalle liiankin helpoksi onnistua pyrkimyks-
issään. Suunnitelman salaaminen ja valmistelujen
harhauttaminen saivat aikaan, että Suomella ja Ro-
manialla ei voinut olla selvää kuvaa siitä shakki-
laudasta, jolla ne joutuivat esittämään talonpojan
osaa.

Suunnitelman saatua tämän muodon sen toteut-
tamisen edellytyksiin kuuluivat myös ennakkoneu-
vottelut Suomen poliittisen ja sotilaallisen johdon
kanssa. Näistä neuvotteluista, joita toisaalta pidet-
tiin Salzburgissa ja Berliinissä ja toisaalta Helsin-
gissä, tekijä antaa selvän ja valaisevan kuvan esit-
täen kaikki asioihin vaikuttaneet yksityiskohdat.
Läpikäyvässä piirteessä näissä tilaisuuksissa oli, että
suomalaiset olivat kuuntelevana puolena, eivät si-
toutuneet mihinkään ja pitivät tärkeänä maan py-
symistä puolueettomana.

Puolueettomuus tahdottiin säilyttää siitäkkin huo-
limatta, että Neuvostoliiton strateginen uhka oli
valmiina purkautumaan teoiksi millä hetkellä ta-
hansa. Syksyyn 1939 verrattuna uhka oli suoranai-
nen kuolemanvaara, ellei Neuvostoliitto tyytynyt
Moskovan rauhassa ottamaansa osaan Suomea. Kai-
kesta tästä huolimatta kuitenkin Suomen kaikkia

kansankerroksia elähdytti horjumaton puolustus-
tahto, koska Baltian maiden kohtalo oli varoitta-
vana esimerkkinä. Kesäkuun alussa Helsingin neu-
votteluissa saksalaiset tahtoivat saada vastauksen
kysymykseen, oliko Suomi valmis lähtemään mu-
kaan Saksan sotaan Neuvostoliittoa vastaan ja mitä
toivomuksia sillä siinä tapauksessa olisi. Tällöin
vastattiin uudestaan selvin sanoin saksalaisille, että
Suomi ei aloittaisi hyökkäyssotaa, mutta toivoi
Saksalta apua, jos se yksinään joutuisi hyökkäyksen
kohteeksi.

Kirjansa viimeisillä sivuilla prof. Korhonen esit-
tää eräitä mielenkiintoisia ja oikeita ajatuksia "on-
tuvasta puolueettomuudestamme". Kun operaatio
Barbarossa alkoi, Suomi jäi siitä auttamattomasti
syrjään ja oli siis ainakin nimellisesti puolueeton. Eri
asia kuitenkin oli, mitä mahdollisuuksia silloisissa
olosuhteissa oli puolueettomuuden säilyttämiseen.
Neuvostoliitollahan oli hallussaan Hangon tuki-
kohta ja rauhansopimukseen kuulumatonta kautta-
kulkuoikeus rautateitse sinne, ja Saksalla puoles-
taan kauttakulkuoikeus Pohjois-Suomeen. Molo-
tovin uhkaukset olivat katkaissut kaikki yritykset
turvata Suomen puolueettomuutta hakemalla tukea
Ruotsin, toisen puolueettoman taholta. Kumpikin
suurvalta, joiden välissä Suomi oli, olivat vastusta-
neet Suomen puolueettomuuden vahvistamista.
Kun nämä sitten tulivat toistensa vihollisiksi, tus-
kin oli jäljellä muuta mahdollisuutta kuin nojautua
jompaan kumpaan. Ja oli kai selvää, että vähem-
män vaarallinen oli valittava, jos tahdottiin välttyä
suurimmalta vaaralta, nimittäin maan joutumiselta
heti sodan alussa kahden suurvallan taistelujen-
täksi. Paasikivi on tosin otaksunut, että aivan ole-
mattomia eivät puolueettomuuspolitiikan mahdol-
lisuudet olisi olleet. Tämän johdosta Korhonen
huomauttaa kuitenkin, että tullakseen edes jossa-
kin määrin todennäköiseksi tämä otaksunta kaipaa
tuekseen useita lisäotaksunia: 1) että kummallakaan
suurvallalla ei olisi ollut sotilaallista jalansijaa Suo-
messa, 2) että kumpikin olisi pitänyt etujensa
mukaisena Suomen puolueettomuuden kunnioitta-
mista, 3) että Suomessa tunnettu epäluulo Neuvos-
toliiton aikeita kohtaan olisi ollut aiheeton.

Lopuksi on vielä syytä palata hetkeksi erääseen
lähdeaineiston esittelyn yhteydessä mainittuun
ulkomaiseen teokseen, amerikkalaisen Leonhard
Lundin'in kirjaan "Suomi toisessa maailmansodas-
sa". Tästä tekeleestä prof. Korhonen aikanaan kir-
joitti Suomen Kuvalehdessä asiallisin perustein
ankaran arvostelun moittien sen heikkoja ja perin
yksipuolisesti valikoitua tunnepitoista lähdeaineis-
toa. Barbarossa-teoksessaan hän vakuuttavasti uudis-
taa aikaisemman arviointinsa Lundinin tutkimuk-
sien tuloksista seuraavaan tapaan:

Lundin osoittautuu kykenemättömäksi noudatta-
maan vanhaa historiantutkimuksen sääntöä, että
tutkija ei saa antautua tunnepurkausten valtaan,
vaan hänen on pyrittävä ymmärtämään miksi kehi-
tyksen kulku on ollut sellaista kuin se on ollut.
Hänen peruskäsityksensä mukaan Suomi ei muka
ollut demokraattisesti hallittu, vaan natsismin vai-
kutuksen harhaanjohtama maa. Näin ollen sodassa
kärsitty tappiokaan ei ole ollut liian korkea hinta

demokratian voitosta, jos se jää pysyväiseksi. Tällaiset väitteet ovat jo suoranaista historian vääristelyä. Aiheellisesti Korhonen huomauttaakin, että kukaan kunniallinen tutkija ei kuitenkaan ryhdy laatimaan syytöskirjaa olemassaolonsa puolesta taistellutta kansaa vastaan, ellei ole vaivautunut ensin käyttämään kaikkea saatavissa olevaa lähdeaineistoa.

Mitä suurimmalla tyydytyksellä on todettava, että Lundinin pelkkiin tunnepitoisiin ja vain harvoihin ja yksipuolisiin lähteisiin nojautuvan epähis-

toriallisen esityksen antama vääristelty kuva maamme kohtalonvuosien ajoilta on tullut oikaistuksi asiallisella ja totuutta vastaavalla kuvalla. Professori Korhosella on ollut pyrkimys ja kyky tarkastella tapahtumia objektiivisesti, kuten kokeneen ja ansioituneen historiantutkijan tuleekin. Hänen teostaan voidaan suositella kaikkien luettavaksi ja erityisesti niiden tutkittavaksi, jotka ovat aikaisemmin perehtyneet vain Lundinin perin vajavaisten tutkimuksen tuloksiin.

Ässä-rykmentti saapunut Ahvolaan

MOTTO:

*Hesa, stadi, paikka armas,
Sörkkä, Valkka, Rööperi.
Koska saanen taasen nähdä
rannan kauniin Kaivarin!*

**Ä S S Ä - R Y
HERTTA-PA**

ÄSSÄ-rykmentti (JR 26) joutui jatkosodankin aikana useaan otteeseen osoittamaan helsinkiläispoikien taistelukuntoa. Kunnialla ovatkin "Sörkän kundit" Ässä-rykmentin perinteitä puolustaneet ja lisää mainetta niittäneet.

Nopean etenemisvaiheen aikana, joka alkoi Länsi-Kannaksella 21.8.41, sai ratsumestari P. Rasin johdama II pataljoona eli ns. Hertta-pataljoona 23.8.41 kello 11.50 rykmentin komentajalta, eversti E. Laaksoelta käskyn vallata Karisalmen.

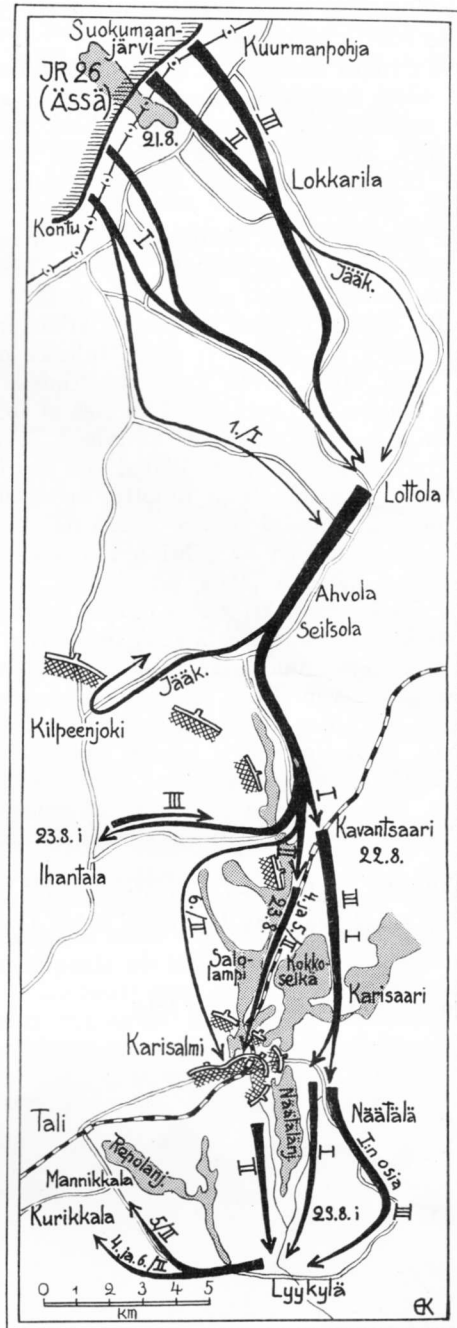
Venäläiset olivat räjäyttäneet rautatiesillan, joka johti Pien-Salojärven yli ja pitivät Salojärven takaista maastoa lujasti hallussaan. Jo päivällä sai luutnantti Aittovaaran johtama 6. komppania käskyn edetä Salojärven länsipuolitse tavoitteena Karisalmi. Pataljoonan komentaja itse johti kahden muun komppanian (4. ja 5.K) hyökkäystä Pien-Salojärven ja Kokkoselän välisen kapean kannaksen kautta.

Voimakkaan tulivalmistelun jälkeen, johon osallistui sekä tykistöä että pataljoonan oma krh.joukkue, lähti hyökkäys liikkeelle. Luutnantti Niskanen, joka johti etulinjassa hyökkävää 4. komppania, viittasi kädellään komppanialleen hyökkäysmerkin ja huusi samalla:

— Antaa painua! ja komppania "antoi painua".

Etukäteen oli sovittu yhteisestä taisteluhuudosta: "suomalaiset jyllää" vahvennettuna vähän muillakin kovilla sanoilla. Ja heti kun hyökkäys lähti liikkeelle, jokainen mies karjui tätä taisteluhuutoa. Tämä huuto innosti miehiä, ja samalla se ilmoitti meikäläisille, mille tasalle hyökkäys oli eri kais-toilla edistynyt. Huuto oli niin lujaa, ettei voi puhua samalla viikollakaan vihollisen käyttämästä "uraa"-huudosta, ja varmaan monen aroseuden pojan selkäpiitä karmi kuullessaan tämän huudon läheven lähenemistään. On vaikeata sanoin kuvailla, millainen vaikutus tällaisella taisteluhuudolla oli miehiin. Oli suorastaan turvallinen tunne, kun edestä, sivuilta ja takaa kuului "suomalaiset jyllää" ja kun tämä huuto kiilan tavoin tunkeutui yhä syvemmälle vihollisen ryhmytykseen. Kiilana pataljoonamme hyökkäsikin, sillä sen enempää oikealla kuin vasemmalla puolellammekaan ei vielä ollut omia joukkoja. Meidän oli tultava toimeen omin voimin, ja sen vuoksi nopeasti ja äkkirynnäköillä ja vaikkapa taisteluhuudoin mur-

Gunnar Linkomo

Länsi-Kannaksella aloitti 12. divisioona 21.8.41 etenemisen Viipurin seudun vihollisen saartamiseksi idästä. Sen keskustaana Suokumaanjärven molemmiin puoliin ryhmitetty JR 26 eli Ässä-rykmentti hyökkäsi iltaan mennessä Lottolaan ja 22.8. kuluessa Kavantsaareen. Etenemisensä ohella rykmentti osallistui 23.8. osillaan myös Kilpeenjoen ja III/26:n voimin Ihantalaa valtaukseen. Samana päivänä määrättiin II/26 taas Karisalmen valtaustehtävään, jota kuvaillaan oheisessa kertomuksessamme. Rykmentin I ja III pataljoona etenivät samaan aikaan Näätälän kautta Lyykylään, ja sen länsipuolelle heitettiin kiireellisesti vuorostaan II/26 torjumaan venäläisten suurta vastahyökkäystä.

K M E N T I N

T A L J O O N A T A I S T E L E E

rettava vihollisen vastarinta ja avattava tie jäljessä tuleville omille joukoille.

Saavutettuaan rautatien 4. komppania oli saanut käskyn edetä rautatien länsipuolitse ja samalla puhdistaa rautatien ja Salonjärven välisen maaston vihollisista. Toisessa linjassa hyökkäävän 5. komppanian tuli taas puhdistaa maasto rautatien itäpuolella.

Noin ryhmän verran venäläisiä oli jäänyt aseisiin räjäytetyn sillan eteläpuolella olevaan niemeen. Siellä he pitivät sitkeästi puoliaan, ja hätäkös heillä oli siellä ollessa hyvässä suojassa kivilohkareiden takana. Sieltä he saattoivat myös tulittaa meikäläisiä, jotka olivat aivan kuin tarjottimella avonaisessa maastossa. Luutnantti Niskasen ei auttanut muu kuin motittaa tämä vihollisryhmä ja jatkaa hyökkäystä eteenpäin. Vasta illalla, kun suurin osa mainitusta ryhmästä oli jo tuhottu, antautui pari vielä motissa hengissä olevaa venäläistä vangiksi.

Pataljoonan komentaja johti nyt hyökkäystä 4. komppanian kärjessä. Mitä pitemmälle hyökkäys edistyi, sitä kovemmaksi vastus kasvoi. Sotasaaliina saadusta kartasta ilmeni, että venäläiset olivat odottaneet hyökkäystämme aivan toiselta suunnalta, nimittäin idästä käsin. Täten meidän hyökkäyksemme, joka osui vihollisen sivustaan, tuli näille aivan yllätyksenä ja saattoi aluksi heidän suunnitelmansa sekaisin. Hyökkäyksemme aikana ehtivät viholliset järjestää puolustuksensa kuitenkin uudelleen, jolloin heidän vastarintansa muodostui tavattoman kovaksi.

Etuoikealta, Salojärven rannalta kuului kovaa tappelun ääntä. Siellä oli luutnantti Erkki Linkomo

joukkueensa kanssa edennyt jo kauas pataljoonan muiden yksiköiden edelle, melkein tavoitteeseensa, rautatien ja maantien yhtymäkohtaan saakka. Tämän joukkueen reippaat pojat olivat panneet todella "hihat heilumaan" ja häikäilemättömällä hyökkäyksellä pakottaneet vihollisen jatkuvasti peräytymään.

Samanaikaisesti ilmestyi ratsumestari Rasin vierelle rämäpäinen luutnantti Suomalainen joukkueensa muutamien poikien kanssa. Muun joukkueen kertoi luutnantti olleen syntynyttä mottia selvittämässä, mutta nyt jo olevan tulossa eteenpäin.

Ei auttanut muu kuin suojautua vihollisen tulta kiven taakse omia joukkoja odoteltaessa ja vastata parhaan mukaan vihollisen tuleen. Venäläiset olivat edessämme käsikranaattien heittotakan päässä, ja pian saimmekin tuntea heidän heittotaitonsa, samoin kuin he saivat varmasti tutustua meidänkin heittoihimme.

Käsikranaatti räjähti myös aivan sen kiven juuressa, minkä taakse pataljoonan komentajamme oli suojautunut, ja samalla kuului kilahduskin kahden metallikappaleen iskiessä yhteen. Katsoessani sivulle näin pataljoonan komentajan korjaavan oikeaan asentoon takaraivolle luiskahtanutta kypäräänsä. Räjähtäneen kranaatin sirpale oli osunut kypärään, ja kypärä oli jälleen pelastanut miehen hengen. Melkein vaistomaisesti tuli hyväilyksi tätä mainiota suojapäähinettä.

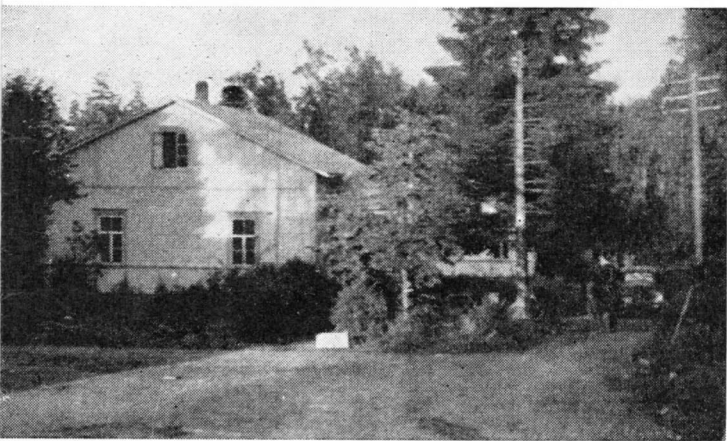
Pian ilmestyi taempaa näkyviin komppanian päällikkö, luutnantti Niskanen, kävelen rauhallisesti harjannetta pitkin, ja hänen perässään eteni

Joukkoja etenemässä Kavantsaarta kohti

Karisalmen asema heti valtauksen jälkeen

Karisalmen aseman luona oleva valkoinen talo, jonka viereltä lähtee tie Näätälään

osa komppaniaa. Huomattuaan, että liian suuri osa 4. komppaniasta oli innostunut motittamaan niitä vihollisia, jotka olivat jääneet puolustusasemiin "sillankorvalle", hän oli ottanut mukaansa kaikki miehet, jotka saattoi sieltä irroittaa ja oli nyt matkalla kovassa taistelussa olevan joukkueenjohtajansa, luutnantti Linkomon avuksi. Harjanne, jota pitkin 4. komppanian loppuosa eteni, oli kaikkea muuta kuin mukava ja turvallinen etenemistie, sillä venäläisten eräs suorasuuntaustykki ampui rautatien yli pyyhkien harjannetta. Runsaasti näkyi vihollisella olevan "karnaatteja", sillä jatkuvalla syötöllä tykki sylki ammuksia. Tässä harjanteen ylittämisyvaiheessa haavoittui poskeen suorasuuntaustykin ammuksen sirpaleesta myös reipas unkarilainen vapaaehtoinen Endré Zsimond, joka oli taistellut 4. komppanian riveissä railakkaaseen tyyliinsä.

4. komppania jatkoi hyökkäystä kohti tavoitetaan. Huomattuaan, että hyökkäys tällä kaistalla sujui kyllin reippaasti, pataljoonan komentaja lähti tutkimaan tilannetta radan toisella puolella. Siellä oli hyökkäys juuttunut kiinni, mutta saatiin taas ratsumestari Rasin henkilökohtaisesta vaikutuksesta uudelleen liikkeelle. Vastuksena oli edessä asemakennuksen luona valkoisessa talossa oleva vihollisen

lisen vahva pesäke. Miesvahuudeltaan se ei ollut suuri ja käsitti vain kolme venäläistä rajavartijaa, mutta heillä oli suorasuuntaustykki ja konetuliaseita runsaasti.

Venäläisten pataljoona, II/JR 147, joka nyt oli meitä vastassa, oli todella valiojoukkoa. Se kuului vihollisen kaaderijoukkoihin ja oli jo aikaisemmin tapellut pataljoonamme kanssa mm. Suokumaalla. Ei siis ollut ihme, että nämä kolme venäläistä Karisalmen "Valkoisen talon" alle rakentamassaan pesäkkeessä pitivät toista tuntia puoliaan meikäläisten hyökkäyksiä vastaan. Lopulta heidät saatiin niin tiiviiseen mottiin, että suorasuuntaustykin takana oleva venäläinen ampui karnaatteja maahankin parinkymmenen metrin päähän tykin eteen saadakseen sirpaleet lentämään meikäläisten päälle. Sitkeitä veikkoja! Lopulta saatiin tykkimies ammutuksi, mutta molemmat muut jatkoivat talon alta tulittamistaan konetuliasein joka suuntaan. Oli pakko ryhtyä koviin ja nopeisiin toimenpiteisiin. Konepistoolimiehet olivat valmiina talon joka puolella, sillä halusimme nähdä, millaisia nämä tosi sankarit olivat. Talon alle heitettiin käsikarnaatteja, mutta tämäkään ei saanut vihollisen tulta loppumaan, vaan tulitaistelu yhä jatkui. Nämä mottiin joutuneet pari vihollista olivat päättäneet myydä henkensä niin kalliisti kuin suinkin puolustaessaan Karjalan kannaksen maaperää. Lopulta eräs reipas korpraalimme, jolla oli pää siteessä kiväärin luodin haavoitettua häntä vähän aikaisemmin poskeen, sai keinotelluksi kasapanoksen talon alle, ja sillä oli asia selvä. Räjähdyksen jälkeen ryömi vaikeasti haavoittunut vihollinen talon alta esiin, ja muuta elonmerkkiä ei talon alta enää kuulunut.

4. komppania oli tällä välin saavuttanut tavoitteensa ja asettunut puolustukseen. Ilma oli sateinen ja miehet makasivat läpimärkinä maastossa, sillä vastahyökkäys oli odotettavissa milloin tahansa. Mutta mikään ei saanut "Sörkän kundien" taisteluintoa lamaan tumaan, vaan jokainen täytti tehtävänsä kiitettävästi.

Luutnantti Aittovaaran 6. komppaniasta ei kuultu vähään aikaan mitään. Sen olisi jo aika jo sitten pitänyt olla tavoitteessaan järven toisella puolen. Vihdoin keskiyöllä saapui sieltä lähetti soutu järven yli ja toi tiedon, että komppania oli asemassa pataljoonan muiden komppanioiden tasalla. Komppanian hyökkäys oli hidastunut venäläisten kovan vastarinnan vuoksi, mutta lopulta oli tavoite kuitenkin saavutettu.

Seuraavana aamuna, 24.8., kello 6.15 jatkui hyökkäys tavoitteena Salojärven eteläpään ympäri kulkeva maantie, ja häikäilemättömästi hyökäten ryntäsivät komppaniamme vihollisen kimppuun. Pataljoonamme vastassa olevalla venäläisten pataljoonalla oli vahvistuksenaan kolme hyökkäysvaunua ja neljä tykkiä. Tämän pataljoonan miehistö taisteli suurenmoisesti, kuuluihan se vakinaisiin rajavartiojoukkoihin, joiden taistelukunto oli tunnetusti korkea. Selvisimme kuitenkin yllättävän pienen tappioon. Tämä johtui lähinnä siitä, että poikamme osasivat taitavasti käyttää maastoa hyväkseen ja tarpeen tullen käydä vihollisen kimppuun niin rämäpäisesti, että siltä menivät "konseptit sekaisin" eikä sen auttanut muu kuin peräytyä.

Viime rähinässä, jossa tapeltiin lopulta käsikranaatein ja lyömäaseinkin, haavoittui 4. komppanian reipas joukkueen johtaja, luutnantti Erkki Linkomo käsikranaatista. Kuvaavaa miesten mielialalle oli mm. se, että kun tämä luutnantti haavoittuneena, tosin jo tavoitteensa saavuttaneena, tapasi pataljoonan komentajan, ratsumestari Rasin, hän kyyneleet silmissä pyysi anteeksi, että hänen täytyi jättää joukkueensa ja lähteä sairaalaan, mutta hän lupasi pian tulla sieltä takaisin, joten hänelle olisi pidettävä vakanssi edelleenkin.

Viimeksi kerrotun hyökkäyksen jälkeen, jolloin 4. ja 6. komppania saivat yhteyden toisiinsa, alkoi venäläisten vastahyökkäysten sarja. Mutta pataljoonammekin sai tykistötukea ja mainio patterinpäällikkö, luutnantti Niilo Tarvajärvi hajoitti hyvin suunnatulla tykistötulella kerta toisensa jälkeen vihollisen vastaiskuun ryhmittyneet joukot. Tilanne muuttui oikealla siivellä 6. komppanian lohkokolla jo kerran varsin kriittiseksi venäläisten saatua sinne kaksi hyökkäysvaunua avukseen. Hyökkäysvaunut erottivat komppanian yhteydestä yhden joukkueen, joka vihollisen samanaikaisen hyökkäyksen vaikutuksesta joutui vetäytymään syrjään maantieltä. Eräs reipas alikersantti sai kuitenkin kasapanoksella toisen hyökkäysvaunuista räjäytetyksi liikuntakyvyttömäksi, ja oman tykistön ja krh:n pehmittäessä hyökkäykseen uudelleen ryhmittyviä vihollisia saatiin nopealla vastaiskulla entiset asemat vallatuiksi takaisin.

Tällaisen hyökkäyksen aikana tulee väkisinkin fatalistiksi. Kuvaavana esimerkkinä hyvästä onnesta mainittakoon, että kun pataljoonan komentaja oli lähettiupseerinsa kanssa Karisalmen asema-alueen tilannetta tarkastamassa, he joutuivat erästä kujaa ylittäessään vain noin 10 metrin päästä ammuttuun pikakiväärisuihkuun. Suihku repi komentajan housut ja asetakin vahingoittamatta kuitenkaan ihoa. Lähettiupseeri taas sai suihkun puseron oikean rintataskun ja oikean housuntaskun läpi. Nämä se repi riekaleiksi, rikkoi pa vielä rintataskussa olleen kompassin ja housuntaskussa nenäliinan, kartan ja tulitikkulaatikonkin, mutta ihoon ei tullut edes naarmua. Siinä oli kyllä enemmän kuin onnea, se täytyy myöntää. Kovinpa vihataan Linkomon sukua, huomautti pataljoonan komentaja lähettiupseerilleen, jonka veli äsken oli haavoittuneena toimitettu takalinjaan.

Vastassamme oleva vihollinen lyötiin hajalle, ja sen rippeet pakenivat meikäläisten partioiden ajaessa niitä takaa.

Kun tarkastelimme taistelutannerta, huomasimme, että käsiimme oli joutunut komea sotasaalis. Eivät myöhemmin paikalle saapuneet TK-miehet sitä turhaan kutsuneet "Pienois-Raatteeksi", sillä olimmehan vain pataljoonan vahvuisella joukolla vallanneet mm. 4 tykkiä, yhden hyökkäysvaunun, 12 konekivääriä, 25 puoliautomaattikivääriä, 6 kranaatinheitintä, pikakiväärejä, konepistooleja sekä suuren määrän kaikkea muuta sotatarvaraa.

Näin oli pataljoonamme avannut tietä taas lähemmäksi Viipuria ja matka jatkui kohti uusia taisteluja.

Toivo Korhonen

Jeljärvellä

II OSA

14.D:n vahvistetun pataljoonan suuruinen retkikunta oli tuhonnut 16.3.1943 Jeljärven kylän ja aseman seuduilla olevan vihollisen suuren huoltokeskuksen, johon nojautui 14.D:n vastassa olevien vihollisjoukkojen huolto. Samana päivänä se oli puolenpäivän jälkeen aloittanut myös paluun takaisin omille linjoilleen Ondajärvelle.

Paluumatka suoritettiin pohjoisempaa kuin menomatka, koska haavoittuneiden takia haluttiin kiertää Kuutsjärven itäpuolella oleva korkea harjanne. Hiihdettiin ja välillä ruokailtiin. Päivä alkoi lopulta vaihtua yöksi, mutta väsyneitä ei havaittu. Joku miehistä näytti tauon aikana nukahtaneen reppunsa päälle, mutta heräsi heti, kun toiset alkoivat liikkua.

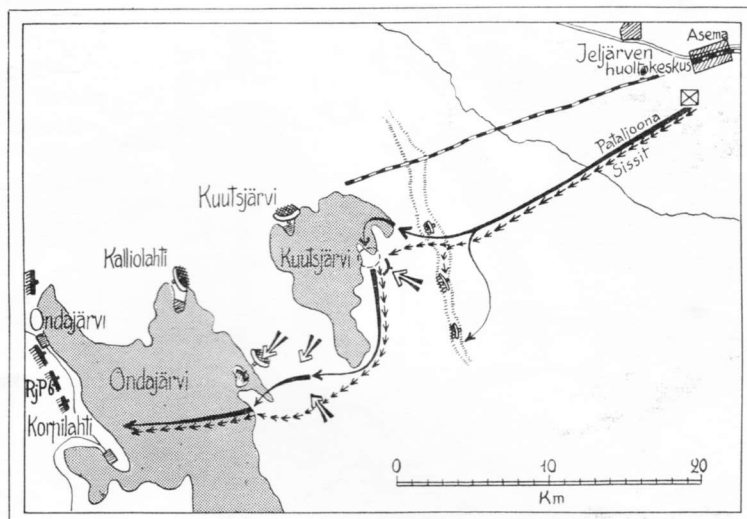
Oli tullut jo hämärä, kun pataljoonan kärkeen asettunut osastomme saapui korkean harjanteen eteen. Latusasto ryhtyi nousemaan harjanteelle. Mutta silloin illan hiljaisuus rikkoontui. Harjanteen päältä alkoivat vihollisen "emmat" (pikaki-

Sissit paluumatkalla Kuutsjärvellä

paloi

14.D:n kaukupartiojoukkojen suorittama 16. 3.1943 vihollisen selustassa Jeljärvellä olevan vihollisen huoltokeskuksen tuhoamisen ne palasivat taistelua käyden omille linjoilleen Ondajärvelle

väärit) kot-kot-taa, kuului tiheitä konepistoolisarjoja, lensi valoraketteja, ja koko alue kiehui kuin noidankattila. Oli törmätty venäläisten voimakkaaseen kenttävartiioon, joka yritti pimeässä kiivaalla tulellaan hajottaa koko osastomme. Oli tosiaan ihme, ettei tässä ketään kaatunut tai haavoitunut.

Pimeästä kuului käsky: "Korhonen eteen!" Saavuttuani komentajan luokse hän käski sissiosaston hyökätä harjanteelle ja tuhota vihollisen sekä varmistaa etelään ja pohjoiseen. Pataljoonan oli suunniteltu menevän täten tehtävästä aukosta harjanteen länsipuolelle.

Rinne oli niin pystyjrkkä, ettei hiihtämisestä ollut puhettakaan, vaan oli jalkauduttava ja hyökkättävä suksitta vihollisen asemaan. Näin tehtiinkin. Osastoni jälkipään päästyä harjanteen päälle taistelu oli kiivaimmillaan. Penttilä tuli luokseni ja määräsi:

— Sinun on vetäydyttävä takaisin, pataljoona ylittää harjanteen pohjoisempaa.

Sissit toimivat harjanteella kuin pyörremyrsky. Suomalaiset konepistoolit rätsivät kiukkuisesti, ja käsikranaatit räjähtelivät. Sissien hyökkäyksen kohteeksi joutunut maasto oli yhtenä tulimerenä. Sain Penttilälle:

— Poikia on vaikea kesken taistelun pimeässä pysäyttää, ennen kuin joukkueet ovat saavuttaneet tavoitteensa.

Tämän totesi Penttiläkin ja otti vain yhden sissin oppaaksi eräälle komppanialle, joka oli saanut tehtäväksi kiertää taistelualueen etelämpää.

Pataljoonasta taas oli lähetetty luutnantti Anttonen joukkue etenemään pohjoisempaa, koska siellä oli maasto helpompaa. Taistelutta ei kuitenkaan sekään päässyt harjannetta ylittämään.

Kun sissien kohdalla taistelu päättyi, sissiosasto lähti jatkamaan matkaansa Kuutsjärveä kohten. Henkiin jääneet viholliset pakenivat etelään ja jättivät jälkeensä haavoittuneensa, jotka lähdettyämme jäivät apua huutaen valittamaan. No, ei ollut mitään gentlemannisopimuksia, joiden mukaisesti olisi pitänyt jäädä taistelukentälle vihollisen haavoittuneita hoivaamaan, vaan uskottiin, että kukin hoitaa omansa.

Tultuani sissiosaston kanssa Kuutsjärvelle pataljoonankin karkiosat alkoivat valua metsästä jäälle, mutta meistä kaukana, lähellä Kuutsjärven kylää. Sisintäni riipaisi, kun tiesin, minkälainen bunkkerilinnoitelma oli oikealla hämmöittävä kylä. Samassa alkoivatkin bunkkereista aseiden suuliekit välähdellä, ja pian avasivat konekivääritkin tulensa. Valoraketit valaisivat järven selkää, ja niiden valossa näin hajanaisia miesryhmiä kylän eteläpuolella. Ajattelin, olisiko niille tullut suunnistusvirhe, vai miksi ne noin pohjoiseen olivat menneet.

Sissipäällikkö, vänrikki T. Korhonen hymyilee tyytyväisenä retken onnistumisesta

Sieltä pataljoonan osat vetäytyivät järven eteläosassa olevaan niemeen, johon yövyttiin. Jäin osastoni kanssa rannalle odottamaan pataljoonan viimeisiä miehiä, jotka ohjattiin yöpymispaikalle. Joukossa oli jo väsyneitäkin. Eräsikin kantoi kädessään havutupsua kuin kalleinta aarretta. Kysyin, miksi hän kantoi havuja — ei vastausta. Väsynyt olemus ilmaisi, että poika ei enää tajunnut mitään, hän vain uneksi. Katsellessani omaa osastoani havaitsin yhden joukkueenjohtajista väsyneenä istuvan kivellä ja väittävän kovasti, että pohjoisessa liikkuu autoja ja että ne tulivat vilkuttaen meihin päin. Poika oli perin väsynyt ja näki sellaista, mitä ei todella ollut. Tämä upseeri oli äskettäin tullut osastoomme, eikä hänellä ollut vielä samaa kestävyttä kuin muilla.

Seuraavana aamuna, 17.3., herättiin auringon ensi säteiden valaistessa järven rantaa, mutta olivatpa heränneet venäläisetkin. Noin 50 miehen vahvuisen vihollisen partio ilmestyi läheisen suon vastakkaiselle reunalle ja herätti valtavalla pk-paukutusella sitkeämpiiniset.

Sain tehtäväkseni varmistaa osastollani suonreunan ja jäädä pidättelemään vihollista, kunnes pataljoona oli päässyt liikkeelle majoitusalueeltaan. Sen lähdettyä kello 6 ilmoitti eräs sisseistä:

— Varmaan alikersantti Hukkanen ja sissi Horttanainen ovat kaatuneet tai vaikeasti haavoittuneet, kun siltä paikalta, jonne he menivät asemaan, ei kuulu noitumista.

— Onko niiden sitten pakko noitua ja manata? kysyin sissiltä.

— No ei, mutta kun pojat taistelun aikana tuppaavat niin manaamaan, oli vastaus.

Menin varmistuspaikalle ja huusin miehiä. Kummatkin vastasivat, ja samalla kuulin heidän ampuvan teräviä sarjoja kp:llaan. Huusin Hukkaselle:

— Täällä pelättiin pahinta, kun ei teidän äänne kuulu, johon Hukkanen tokaisi:

— Käskekää sen ilmoittajan pestä lumella pyllynsä, että pää jäähtyy. — Niin, he olivat poikia, jotka hallitsivat taistelun ja vireät vitsit.

Pataljoonan mentyä menojaan irroitin osaston tunnin kestäneen tulitaistelun päätyttyä asemista ja läksimme sen perään. Saavuttuamme Kuutsjärven eteläpähän näin järven jäällä muutamia harmaita myttyjä. Arvasin, mitä ne olivat, pimeässä vihollisen kk-tuleen eksyneitä miehiämme. Niin, sotaa ei käydä tappioita. Meillä sisseillä oli ollut tähän saakka hyvä onni.

Järven rannasta tapasin pataljoonan lääkärin, joka kertoi lääkintäryhmän kanssa löytäneensä yhden yöllä haavoittuneen, jolta oli puhkaistu pistimellä silmät ja tökitty muuallekin. Pojan oli lääkäri sitonut ja peittänyt huopien avulla ahkioon. Siinä makasi nuori mies kalpeana kuin pedon raatelemana. Ei ollut riittänyt pelkkä haavoittuminen, vaan tunteeton vihollinen oli pojan tuskia lisännyt vielä noin hirvittävällä tavalla. Huulet liikkivat tuskaisen näköisesti. Mitä hän yritti puhua ja mitä ajatteli, sitä emme voineet ymmärtää. Otimme pojan mukaamme, mutta jonkin ajan kuluttua kuolema lopetti tämän nuoren miehen tuskat. Hänet vietiin kotimaan multiin. Ehkä hän silloin, kun huulet sanoja tapailivat, näin toivoikin.

Taistelualuetta katsellessa vierähti niin paljon aikaa, että vihollinen pääsi osastomme ja pataljoonan väliin. Näimme valkoisissa lumipuvuissa olevien venäläisten kaivavan lumeen asemia tarkoituksella saada osastoni väijytykseensä. Onneksi havaitsimme heidän touhunsu ajoissa ja välttyimme tuholta.

Saavuttuamme Ondajärven itärannalla olevaan

Partion miehet ovat löytäneet Ondajärveltä avannon ja sammuttavat polttavaa janoaan

Partioretken päällikkö, majuri T. J. Puustinen, palaamassa ilta-hämärissä Ondajärven länsirannalle. Takana pastori Tammekas

niemeen, joka oli määrätty kokoontumispaikaksi, ei pataljoona vielä ollut saapunut, vaan oli joutunut taisteluun kokoontumispaikan ja Kuutsjärven välisessä maastossa. Venäläiset yrittivät kaikin keinoin häiritä ja estää pataljoonan paluuta, mutta eivät siinä onnistuneet.

Odoteltuamme aikamme saapui lopulta pataljoonakin paikalle. Kapteeni Raevaaran komppania, joka oli edellisenä iltana määrätty kiertämään venäläisten kenttävartiolinjan eteläpuolitse, saapui sen sijaan pataljoonan yhteyteen vasta seuraavana yönä.

Pataljoonan osien ryhmittäessä järven ylitystä varten tuli isohko vihollispartio lahden vastarannalle ja pyrki uhkaavasti lähestymään kokoontumispaikkaamme. Niemenkärjessä oleva tähyistäjä, joka oli lähellä olevalla pikku saarella, ilmoitti: — Pitäkää pakit lämpiminä, tulee vieraita.

Lähetin heti kersantti Hirviniemen ja alikersantti Pullin ryhmän estämään vihollisen pääsyn saareen. Pian alkoikin taistelu saaren omistuksesta. Sitä mukaa kuin vihollisia tuli jälle, ne eivät enää päässeet maalle, vaan tuupertuivat siihen.

Pataljoonan lähdettyä ja päästyä jälle sissiosaston tehtävänä oli viivytää päällepakkaavaa vihollista. Taisteluosastoni irroittaminen oli muodostua kriittilliseksi. Venäläiset olivat hilanneet rannalle kaksi kranaatinheitintä, joiden tukemina he yrittivät työntyä peräämme. Onneksi oli järvellä tuuli työntänyt talven aikana lumen laineille, joiden suojassa nyt ryhmittäin syöksyen ja ampuen päästiin vetäytymään kauemmaksi rannasta. Kaikki,

jotka yrittivät jälkeemme, kaatuivat sissien tarkkaan tuleen. Päästyämme venäläisten tulen ulkopuolelle pidin osastolle tauon, jonka aikana seurassimme venäläisten epätoivoista liikehtimistä. Varmasti he olivat kiukkua ja kirouksia tulvillaan, kun eivät onnistuneet yrityksissään. Peräämme eivät uskaltaneet lähteä ja kranaatinheittimien ammunta jäi lyhyeksi, siinä oli harmia tarpeeksi.

Tauolla oltaessa alkoi vihollisen ja osastomme välillä kuulua avunhuutoja. Aina vaikeisiin tilanteisiin valmis vääpeli Jussi Vähäniitty ilmoitti lähten kanssa lähtevänsä hakemaan haavoittunutta jäältä. Järjestin tulituen ja poika haettiin ahkiolla. Tarkasteltaessa poikaa havaittiin, ettei hänellä ollut muuta vikaa kuin pieni naarmu toisessa päässä. Oli kai saanut jonkinlaisen järkytyskohtauksen ja pelkäsi pahemminkin käyneen. Pieni napaus saavalla takapuoleen, ja poika oli pirteä kuin peipponen matkaa jatkamaan.

Osastoni saavuttua Ondajärven länsipuolelle RjP 6:n linjoille oli jälleen jäänyt taakse eräs vaiherikas ja raskas sissiretki ja onneksi sissiosastolleni ilman tappioita. Pataljoonalla ei ollut yhtä hyvää onni, mutta kokonaisuudessaan pataljoonan toimintaa tarkasteltaessa on todettava, että se täytti menestyksellä vaikean ja voimia kysyvän tehtävänsä. Vihollisen menetykset omiin verraten olivat varmaan moninkertaiset. Tulihan tuhotuksi käytännöllisesti katsoen koko Jeljärven huoltokeskus sekä rautatieasema-alue varastoineen. Lisäksi menetti vihollinen paljon miehiä valiojoukoistaan takaa-ajotaisteluissa.

SUKELLUS- VENEIDEN

AULIS KUKKONEN

TAISTELUA

SUKELLUSVENE Iku-Turso oli risteilemässä Ahvenanmerellä 26.10.1942. Istuin veneen tornissa toimien käskynvälittäjänä ja laivapäiväkirjan pitäjänä. Silloin illalla 19.40 herätti minussa mielenkiintoa puheputkesta kuuluvat sanat:

— Voi paholainen, kun on iso, — niin on, voi tavatonta, kylläpä osaa olla iso!

Ryhdyin väentäytymään pystyyn ahtaasta paikastani etumaisen näköputken edestä, jossa lattiapinta-alaa oli ehkä vajaa neljännes neliometriä. Samassa kuului helähtelyä, kun Madsen-konetykin liikkuvat osat vedettiin taakse, ja heti perään komento:

— Torni, taisteluhälytys!

Madsen alkoi paukutella. Minullakin oli jo käsi hälytysnappulalla, joten voin omalta osaltani järjestää myös muille liikettä. Kyllä kuhinaa syntyi. Miehiä nousi ohitseni ylös tornin sillalle ja toisia meni alas keskukseen. Itse en tahtonut mahua väliin ensinkään.

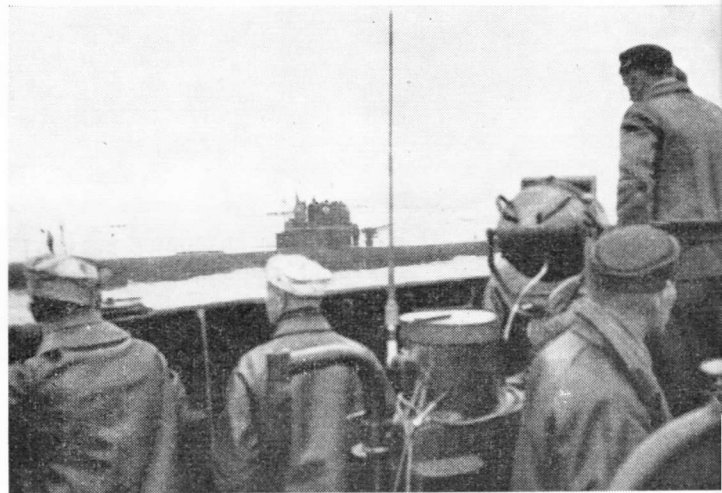
Se "iso" oli vihollisen sukellusvene, joka nousi jonkin matkan päässä edessämme ylös pinnalle ja sivuutti meidät noin 20 metrin etäisyydellä. Sen runko ja tornin kylki vain välähtelivät 20 mm herkkäsytytinkranaattien räjähdellessä ja valojuovakranaattien painuessa läpi. Samassa vihollisen sukellusvene sukelsi, joten se hävisi lopullisen välienselvittelynkäin.

Vihollisen sukellusvene oli harmaaksi maalattu, uusinta mallia ja lähes 100 metrin pituinen. Sen kansiasustus oli ainakin kaksi kertaa vahvempi kuin meidän veneemme vastaava aseistus. Suomalainen vene oli väriltään musta kuin pimeä syysyö, niin että vihollinen näki meistä tuskin muuta kuin konetykin suulieskan.

Vihollisveneen sukeltettua pinnan alle me seurassimme sitä pinnalla kulkien kuuntelulaitteiden

Suomalainen sukellusvene

Sukellusvene Iku-Turso etualalla ja sen päällikkö, kapteeniluutn. E. Pakkala ylinnä oikealla

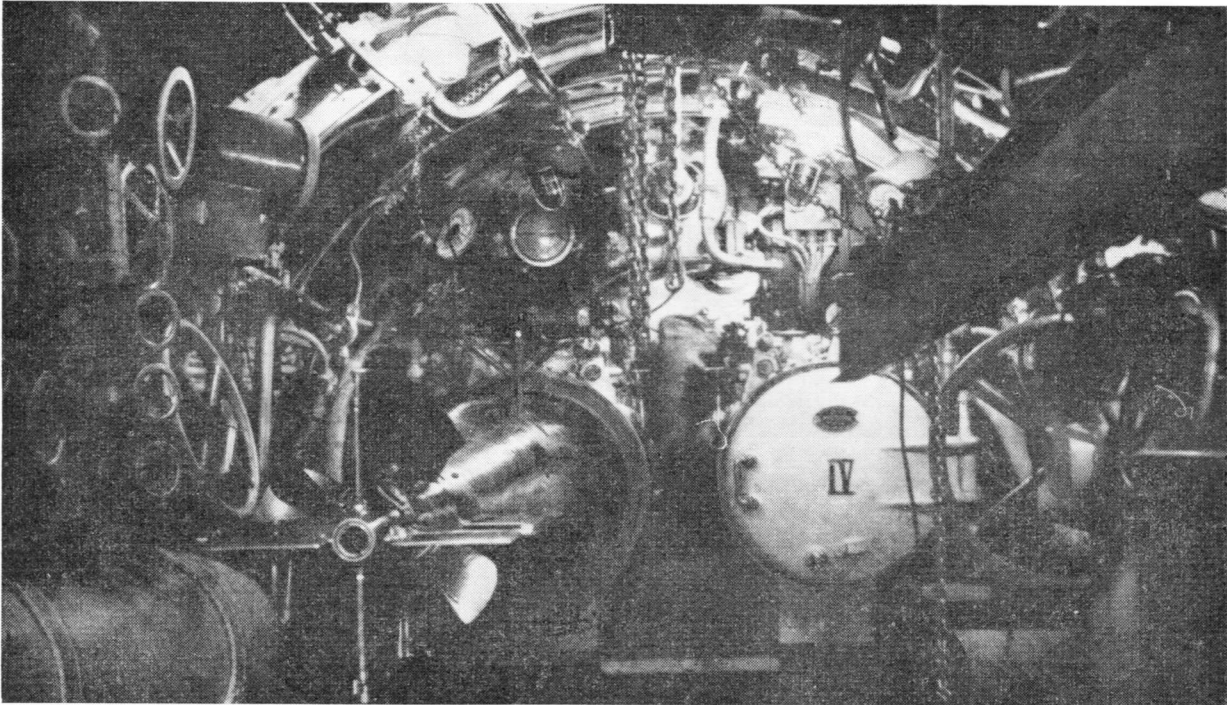

avulla. Kuulimme, kuinka se vähän väliä käytti pumppujaan, josta päätellen se lienee saanut joitakin ylimääräisiä reikiä. Välillä eksyimme seuraamaan jotain Ruotsin rannikolla kulkevaa toista laivaa, mutta pian taas löysimme oikean seurattavan, emmekä sen jälkeen enää eksyneetkään siitä.

Vähää ennen puoltayötä radisti ilmoitti, että nyt tuo sukellusvene nousee pinnalle, koska paineilma suhisee sen tankkeihin. Lähdimme heti suurimmalla vauhdilla radistin ilmoittamaan suuntaan koettamaan, kumpi meistä on toinen.

Sieltä tuo isokokoinen vene tulikin näkyviin pohjoista taivaanrantaan vasten, joka oli sillä hetkellä aivan kuin meidän mieliksemme kirkkaana ja vapaana pilvistä. Sukellusvene oli edessämme kuin tarjottimella.

Silloin, kaksi minuuttia vaille 24 päällikkömme, kapteeniluutnantti E. Pakkalan kohteliaasta pyynnöstä ammuttiin vihollisvenettä vastaan molemmat

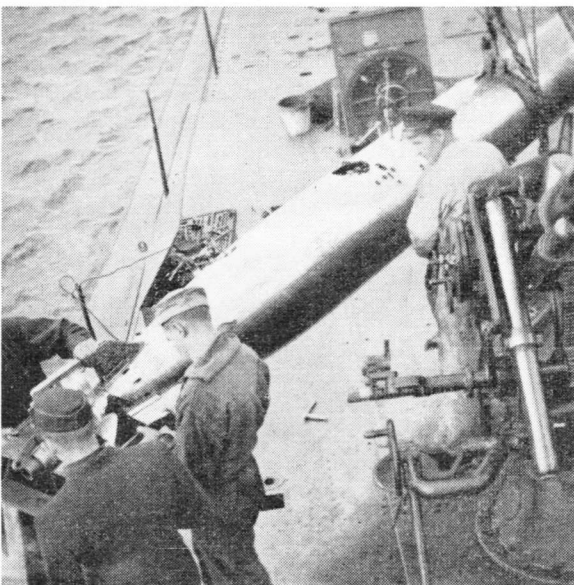

Sukellusveneen perätorpedo-osasto moninaisine laitteineen. Näkyvissä toinen torpedo

keulatorpedot. Tosin ei siinä pitkiä pyyntöjä tarvittu, sillä sopivalla hetkellä painettiin päällikön määräyksestä nappuloita, ja niin torpedot lähtivät, molemmilla mukanaan 250 kg tiivistettyä kuolemaa.

Puolitoista minuuttia yli 24 osui toinen torpedo vihollisveneen tornin taakse. Näkyi komea leimaus sekä 40—50 metrin korkuinen vesiroiskaus — ja sitten 10 sekunnin kuluttua ei näkynyt enää mitään. Taistelu oli ohi. Tosin ennen torpedojen osumista tykkimiehetkin saivat olla vähän aikaa mielityösään, kun ehtivät muutaman kerran posauttaa vihollista suurimmalla tykillään.

Torpedon kunnostusta, tämän kirjoittaja oikealla

Tämän jälkeen meillä riitti touhua koettaessamme määrätellä upotuspaikkaa ja samalla tähtytellessä, ilmaantuisiko uusia vihollisia. Taivas oli kuitenkin jälleen mennyt täysin pilveen, ja yö oli mustaakin mustempi. Pääsin välillä käymään kannella. Tunsin heti ilmassa selvää naftan hajua ja mainitsin tästä I-upseerille. Koetimme kyllä merta lähettyviltä, olisiko öljyä pinnalla, mutta ilmeisesti oli jo menty paikan ohitse, koska ei mitään huomattu.

Menin taas perätorpedo-osastoon. Jos satuttaisiin tarvitsemaan lisää torpedoja, niin olisinpahan valmiina, koska minulle kuuluivat perätorpedot. Vanhemmalle torpedoaliupseerille Simo Karvoselle kuuluivat keulatorpedot, jotka toimivat hyvin. Oltuani vähän aikaa peräosastossa puheputki vienkäisi vieressäni. Vastattuani siihen kuului putkesta oitis:

— Kukkonen haistelemaan merituulta!

Minä menin, mutta avuton oli nyt jo nenäni, koska jonkin aikaa oli kuljettu dieselmoottorien voimalla ja perässä oli niin paljon naftan käryä, että vainu oli kadonnut. Vasta aamun valjetessa löysimme paikan, jossa suuri öljyläiskä kimalteli kauas. Läiskän keskellä oli kohta, josta öljyä nousi pinnalle paksuna torvena. Kaikuluotaus osoitti sillä kohtaa 150 metrin syvyyttä, joten sieltä ei elävänä enää kukaan ollut ylös tulossa.

Kaksi viikkoa aikaisemmin oli Vesihäsi upottanut torpedolla vihollisen sukellusveneen, josta saatiin jopa neljä vankia. Kaksi viikkoa meidän tapauksemme jälkeen Vetehinen taas upotti vihollisen sukellusveneen ajamalla sen päälle, jonka jälkeen Vetehisen keula oli kuin haikalan pää suu selällä.

RAVANMÄKI

Tsalkin ja Onkamuksen välillä oleva silta, jonka luona taisteltiin useita päiviä

KAARLE PYÖKÄRI

Karttalaukkujutun jälkeen sain olla joukkueeni kanssa pari tuntia joutilaana. Eri suunnilta kuuluvat konetuliaseiden sarjat ja kiväärinlaukaukset kertoivat toiminnan jatkuvan. Sitten tuli luutnantti Törnin lähetti. Töihin oli lähdettävä. Joukkue nousi ja oli samassa valmis liikkeelle.

Luutnantti Törni antoi kädellään suunnan ja ilmoitti etäisyyden suunnilleen:

— Vanja on tuolla pääsemässä asemeimme. Saat yhden pikakiväärin mukaasi.

Kiirettä pitäen läksimme matkaan. Etenimme iltapäiväistä suuntaamme vasemmalla aivan metsäalueen reunan tuntumassa. Ketju selviteltiin kuntoon. Toinen ryhmä vasemmalla, ensimmäinen oikealla.

Aukio ja pajukko, aukio ja pajukko. Tämä toistui kymmenkunta kertaa. Jännitys lisääntyi. Joko? Ei vielä. Kiireinen askel kävi hiipiväksi. Vartalo taipui kyrryyn valmiina heittäytymään maahan minä hetkenä tahansa. Silmä yritti tarkata, näkyikö edessä olevan pajukon läpi mitään. Ei vielä. Taas aukio. Ei vielä. Suunta oli kyllä oikea. Jännitys lisäsi matkaan pituutta. Missä asti

ne oikein ovat? Mutta joukkueeni täyttää varmasti tehtävänsä, kun minä vain täytän omani. Minun on vietävä joukkue taisteluun aivan lähituntumasta. Kävi sitten miten kävi. Ei vielä. Mutta, mitä nyt? Noiden pensaiden takana maa nousi. Nyt varovasti. Tuossa sen täytyy olla. Niin olikin. Pulinaa kuului. Jokohan huomasivat? Eivät huomanneet. Muuten jo ampuisivat. Tähän, pensaiden tälle puolelle pysähdymme.

Käsi nousi pysäyttämään ketjun. Kuiskaava sana vasemmalle ja oikealle:

— Ei ennen kuin minä sanon. Sitten yhtä aikaa. Polvelta, ettei mene taivaalle.

Vasen kyynärpää tuki polveen ja käsi puristi lippaasta. Silmä tähtäsi aavistuksen verran maanpinnan yläpuolelle pajukon taakse. Oikean käden etusormi alkoi hitaasti ja tasaisesti vetää liipaisinta taakse.

— Tulta.

Se oli vain kuiskausta, mutta sen vaikutus oli hirvittävä. Kaksikymmentä konepistoolia, muutamia kiväärejä ja pikakivääri niittivät satoa. Tulenavaus laukaisi jännityksen ja toi vapautuneisuuden. En-

simmäinen rumpulippaallinen suoltui miltei yhteen menoon. Lippaanvaihto. Kuolemankurnutus jatkui.

Yllätys oli ollut täydellinen ja vaikutus sen mukainen. Pajukon takaa kuului äänekkästä pulinaa, ähkymistä, valitusta ja huutoja.

— Sanitäär! Sanitäär!

Metallin kalahtelua tuossa miltei oikealla. Aikovat kääntää konekiväärin tänne päin. Vartaloni kiertyi ja käänsi konepistoolin suihkun suuntaa. Kalahtelu loppui. Meitä kohti kääntyi aseita kuitenkin. Luoteja vihelteli korvissa, puun oksat naksahattelivat ja pensaissa rapisi.

Sormi puristi liipaisinta entistä tiukemmin. Nyt oli kysymys siitä, kumpi saa yliotteen. Jommankumman on annettava periksi. Me emme saa antaa.

Silmäkulmastani näin, kuinka Vilkuna oikealla puolellani kuukahti alas polviasennostaan ja vajosi hitaasti maahan. Kuoliko? Ei kuollut! Vilkuna nousi, otti aseensakin, kääntyi ja lähti rintaansa pidellen. Mutta äännähdystäkään ei vanterta nuo-

Yön tunneiksi lähetettiin joukkueeni lähireserviiksi tuolle samalle lohkolle. Jalkaväen miesten kiittolisuus saamastaan avusta oli vilpittöntä ja sai nuorekkaat mieleemme riehaantumaan äänekkääseen keskusteluun. Tämä vuorostaan aiheutti vihollisen heittimien häirintäammunnan ja jalkaväen upseerien ärtymystä. Tappioita ei onneksi tullut.

Aamuyöstä palautettiin joukkue entiselle paikalleen. Luutnantti Törni oli yön pimeimpinä tunteina käynyt itse tiedustelupartiossa vihollisen tykistön tuliasemilla asti ja lähetti minut nyt kahden pojan kanssa tiedustelemaan vasemmalle. Hiljaisuus vallitsi eikä mitään näkynyt, vaikka sormitunto oli kehoittanut kiinnittämään huomiota avoimeen vasempaan sivustaan. Varmistusta tehostettiinkin asettamalla sinne suolle III joukkueemme puolijoukkue Asser Tiiran johdolla.

Sain äkkiherätyksen ajatuksistani todellisuuteen. Konepistooli rävähti soimaan Tiiran etuvartion suunnalla. Hyppäsin pystyyn ja juoksin komen-

MINUN KOKEMANANI

II OSA

rukainen päästänyt osumahetken hiljaista ähkäisyä lukuunottamatta.

Vasemmalta ilmoittivat varajohtajani, kersantti Ohman ja ryhmänjohtaja, alikersantti Lahdensuu haavoittuneensa ja poistuivat omin voimin hekin.

Näistä menetyksistä huolimatta pääsimme niskan päälle. Meihin kohdistettu tuli loppui. Ne vihollisista, ketkä kykenivät, pakenivat. Kenttä pajukon takana oli kaatuneiden peittäjä. Mutta sinne ei ollut menemistä. Aukiota hallitsivat vihollisen kauempana olevat konekiväärit.

Mekin lopetimme ja aloimme valmistella poistumista. Tarkastelin maastoa, oliko ketään omista jäänyt. Ei näkynyt, mutta vasemmalta, metsän sisältä, kuului valitusta. Konekiväärin sarja oli murskannut jääkäri Ahlbergin molemmat jalat, toisen polvesta ja toisen säärestä. Hän makasi avuttomana raastaen tuskissaan sammalta käsillään.

Pysäytin kaksi poikaa, Nokka-Halosen ja Kilpiön.

— Ottakaa te Ahlberg. Onko tuolla metsässä vielä ketään?

— Ei ole. Kaikki ovat tulleet.

Kuulostelin vielä hetken. Mitään ei kuulunut. Ammuin kokeeksi vielä pari lyhyttä sarjaa läpi pajukon viholliseen päin. Vastausta ei tullut. Lähdin hiljakseen toisten perään, mutta pysähdyin vielä jonkin kerran kuulostelemaan.

Takaisin ehdittyäni seulottiin tappiot läpi. Yksi puuttui — Saastamoinen. Missä hän on? Saastamoinen oli ollut äärimmäisenä vasemalla metsän sisällä, ja sinne hän oli jäänyt. Joku tiesi kertoa hänen kaatuneen, mutta oliko niin? Olisiko sittenkin pitänyt käydä vielä syvemmillä metsässä ennen lähtöä? Ei auta muu kuin jäädä uskoon, että kuolema oli ollut Saastamoiselle armelias.

topaikalle, jonne samanaikaisesti jo läähätti Tiiran lähetti:

— Vihollisia tulee suon täydeltä.

Luutnantti Törnin käsky oli miettimättä valmis.

— Ota joukkueesi ja Asserin puolijoukkue.

Ketju syntyi hetkessä ja etenimme jo rinnettä alaspäin, kun Asserin juureva olemus ilmaantui etuvasemmalta näkyviin. Hän oli irroittanut puolijoukkueensa suolta. Ilmoitin hänelle käsketyin alituksen.

Asser liitti puolijoukkueensa ketjuni jatkoksi vasemmalle, ja sana kulki.

— Valmis? — Valmis. — Eteenpäin!

Ketju liikkui pitkin harvahkoa havumetsää suota kohden. Aluskasvillisuus suojaasi maastoutuneet miehet näkymättömiin.

Tsalkin tienhaaran seutua

Varovaista kyyryastuntaa metri metriltä. Rinne laski. Sata metriä jäi taakse, alun toista. Äkkiä näytti jotakin liikkahtavan edessä.

— Maahan! Tulta!

Samassa ryöppysi tuli vastaan. Vihisi pensaikossa. Puitten oksissa naksahdelti. Sammalikko kiehuu.

Ryöppysi omakin tuli. Kolmekymmentä konepistoolia surrasi. Rumpulippaallinen yhteen meenoon. Lippaanvaihto ja taas ase lauloi. Päästelän toisesta lippaallisesta muutaman sarjan ja jäin kuuntelemaan. — Vastapuolen tuli oli laimennut.

Mikäli mieli saada vastaisku tehokkaasti jatkuamaan, oli oma tuli ja liike nyt saatava vuorottelemaan. Nojaten kyynärpäihin kohotin varovasti päätäni voidakseni tähyttää tilannetta ja siirsin katsettani hitaasti oikealta vasemmalle ja...

Äkillinen isku oikean olkavarren luuhun oli voimassaan niin valtava, että se veti minut ilmaan ja paiskasi selälleni ylärinteeseen. Ennenkuin olin pudonnut maahan, viilsi pistävä kipu myöskin oikeaan polveeni.

— Nyt vänskä kuoli, sanoi Lilja oikealla puolellani vierusmiehellen Kuikalle.

— En minä vielä kuollut. — Näin ehdin ajatella, mutta sitten laskeutui pimeys ylleni ja veti minut syvyyksiin.

Kun jälleen heräsin tajuihini, oli kaikkialla hiljaista. Aurinko paistoi suoraan kasvoihini ja pikkulinnut visertelivät jossakin läheisyydessä. Ensimmäinen ajatukseni tilanteesta oli, että vihollisen hyökkäys oli vyörynyt yli ja että minä olin jäänyt heidän hallussaan olevaan maastoon.

Mitä tehdä? Olin varsin avuttomassa tilassa. Oikea käteni oli hervottomana poikittain rinnan päällä ja mutkalla murtumakohdasta. Terävä luunpää törrötti haavasta ja veri pursui valtoimenaan. Oikea polvi oli koukussa ja veri virtasi sieltäkin. Jalkojen suunnalla näin konepistoolini ja lakkini.

Paikalleni en jäisi. Se oli päätökseni ja rupesin miettimään, miten saisin tuon aseensa käsiini ja itseni jotakin puuta vasten istualleni odottaakseni tilaisuutta viimeiseen taistoon.

Silloin kantaatui korviini risahdus sivultapäin ja vaistonani sanoi, että pökerryksissä olin ollutkin vain hetken ja että tilanne oli ennallaan. Aloin heti vasemman kyynärpäni ja vasemman kantaapäni maahan tukien raahautua selälläni taakse, ylärinteeseen päin.

Lilja ja Kuikka huomasivat puuhani ja ryömivät luokseni. Vyöstä pitäen he vetivät minut näkösuojaan tiheään kuusen taakse. Siihen ehti myös Asser Tiira, joka yhdessä Tuure Virran kanssa sovelteli minut varovaisesti suolasäkiksi selkäänsä, kohotautui ja lähti kantamaan. Vihollinen luonnollisesti näki, mitä tapahtui. Pensaikko alkoi kiehua. Mutta Tiira vain kysyi minulta, koskeeko, ja koetti sovittaa askeltaan mahdollisimman tasaiseksi.

Minä sanoin, että anna mennä vain, vaikka käsi roikkui hervottomana ja heilahti joka risun kosketuksesta ja tuska pusersi kylmät hikipisarot otsalleni.

Kun onni on ollakseen myötä, niin se on. Pitkältä tuntui tuo matka, toista sataa metriä suojaan

Haavoittunutta vedetään etulinjasta suojaan

mäen päälle, mutta pääsimme sinne kuitenkin. Oma konekivääriämme juoksutettiin jo vastaamme tukemaan puolustusta, ja taistelulähettäliupseerimme, ylikersantti Antero Ruottinen oli määrätty ottamaan toinen joukkue johtoonsa.

Paarit olivat odottamassa, ja kokenut, rauhallinen lääkintäaliupseerimme, alikersantti Lahti oli jo kiinnittämässä neulaa morfiiniruiskuun. Osastomme oli todella hyvin varustettu joka suhteessa. Lepänoksista valmistettiin taitavasti lastoitus, jolla käsi tuettiin mahdollisimman liikkumattomaksi. Luutnantti Törni ja I joukkueen johtaja, luutnantti Holger Pitkänen tulivat parien ääreen, ja kerroin kaikki mahdolliset tietoni.

Törnin ja Pitkäsen kasvot vaikuttivat kovin huolestuneilta. Oli vähän kyseenalaista, pääsikö hevonen enää huoltotien läpi, ja saattajia ei ollut varaa irroittaa mukaan. Yritettävä kuitenkin oli.

Rattaille nostettiin toisetkin parit. Jääkäri Johansson joukkueestani oli saanut kolme luotia keuhkoista läpi ja korisi tiedottomana. Lisäksi tuli mukaan yksi lievästi jalkaan haavoittunut. Hevosmies oli ainoa asekuntoinen, ja mitäpä hän olisi tehnyt hihnasta selässä roikkuvalta kiväärillään enempiä kuin kukaan muukaan.

Niin lähti viimeinen hevonen Ravanmäestä. Matka Jsp:lle oli pitkä, kymmenkunta kilometriä. Rattaiden tärinä kävi yli morfiinin vaikutuksen ja puolitetottomanakin korva pyrki tavoittelemaan ääniä tien syrjästä. Milloin väijyvä vihollinen avaa tulen? Johansson vieressä ponnisteli saadaakseen ilmaa keuhkoihinsa.

Perille tultiin onnellisesti, ja auto kiidatti meidät varsin pian uudelleen Suojärvelle. Vaikka lääkärillä oli siellä valtavasti työtä, uhrasi hän vaivan-

näköä hyväkseni eikä amputoinut kättäni, josta tulikin käyttökelpoinen.

Entä kuinka kävi heidän, jotka vielä jäivät Ravanmäkeen?

Hyökkäys, jota läksin lyömään takaisin, liittyi osana kaikkialla samaan aikaan alkaneeseen vihollisen yleiseen rynnistykseen. Vihollisen koukkausosasto oli työnnetty selkämme taakse alasimeksi, jota vasten moukarin oli määrä murskata puolustajan voimat.

Koukkausosasto oli paikoillaan tien varteen kaitautuneena jo silloin, kun viimeinen hevonen Ravanmäestä ajoi ohi. Metsä auttoi suomalaisia erillisinä osastoina murtautumaan läpi tai puikkelehtimaan syrjään. Asser Tiira tuli puolijoukkueensa kanssa paria vuorokautta myöhemmin kuin muut uituaan muun muassa muutaman järven yli takaa-ajajien eksyttämiseksi.

Omat tappiot olivat raskaat, miltei täyteen sata miestä, eli suunnilleen neljännes Ravanmäen taistelijoista kaatui tai haavoittui. Jääkärikomppaniamme upseereista jäi vain kaksi — Törni itse ja Pitkänen — ehjiksi. Luutnantti Pentti Tiitinen ja vänrikki Viljo Tuupainen kaatuivat suolle kylän länsipuolelle. Vihollisen lasketut tappiot nousivat satoihin kaatuneisiin ja haavoittuneisiin.

Kun Osasto Törni oli jälleen koossa ja saanut uudet pyörät ja muut varusteet menetettyjen tilalle, se oli jälleen iskuvoimainen teräsnyrkki käytettäväksi siellä, missä oli tarvis. JR 33:n urhea jalkaväkijoukko sen sijaan oli vahvuudeltaan entistä kalpeampi, mutta pataljoonana se taisteli edelleen, koska niin oli pakko.

Lauri Allan Törni ylennettiin kapteeniksi ja nimettiin Mannerheim-ristin ritariksi.

VINYLI

— uusi materiaali ulkoilu-
asusteisiin.

On huokoinen, suojaa tuu-
lelta, sateelta, kylmältä.

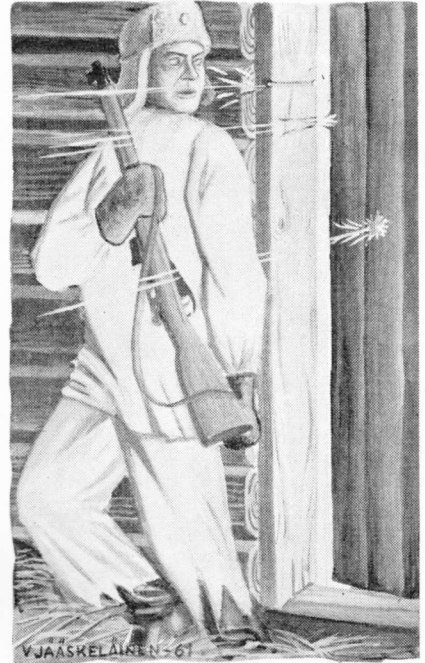

ULKOILUPUKIMET 3 KERROS

STOCKMANN

PENTTI HIUNU

Elämä sekunnin osien varassa

— Ennen kuin ovi ehti paiskautua kiinni, suihkut jo rätisivät oveen

Viime sotiemme retkillä kokemani tapahtumat pysyvät mielessäni ehkä elämäni loppuun saakka. Nämä retket aloitin vapaaehtoisena joulukuun alkupäivinä 1939, ja kenttäharmaan riisuin yltäni 12.11.44. Väli rauhan aikana sain kumminkin kahden kuukauden loman siviiliin sen ansiosta, että aloitin palvelukseni vapaaehtoisesti. Kuinka paljon tapahtumia sopiikaan näiden vuosien ajalle. Onneni oli kuitenkin sellainen, että nahkani säilyi ehjänä alusta loppuun. Terveyteni pysyi raudanlujana, joten jalkaväen miehenä ja aliupseerina jouduin kokemaan kaiken sen, minkä mies voi osastossaan kokea. Kerronpa tässä nyt tapahtuman talvisodasta.

Ensimmäiset kalman hajut haistoin Suomussalmella tammikuussa 1940. Kuuluin silloin 13. sotapoliisikomppaniaan, jonka päänä oli kapteeni Eino Kaipainen. Jännittävin tapaus niihin aikoihin sattui Kuhmossa Lammasselän takana erään Saunalammen läheisyydessä.

Lampi oli metsän keskellä, ja sen vierellä oli pieni peltoaukeama, ehkä hehtaarin tai parin suuruinen. Pellon keskellä oli aikoinaan ollut jonkin metsänvartijan asumus, mutta asuinrakennuksista olivat jäljellä vain rauniot. Navetta ja sen vieressä oleva lato sen sijaan olivat jääneet palamatta ja peltoaukeaman laidassa metsän suojassa kyyhötti aittapahanen. Navetta oli nyt jonkinlaisena varastona. Lato oli tyhjä, pienikokoinen ja tiiviiksi salvettu. Yhdellä seinällä siinä oli pieni luukku. Ovi, joka oli vanha ja haristunut, keikkui puutapin varassa. Tämä hökkeli oli meillä niinkuin kortteerina.

Yön aikana oli vartiopaikkamme metsän reunassa lammen rannassa, ja varmistuslatumme kulki siitä oikealle. Nyt oli kumminkin päivä, helmikuinen, kirkas. Vihollisen ilmatoiminta jatkui, pommeja solui alati taivaalta. Koneet syöksyivät, nousivat ja laskivat. Niiden jyrinä suorastaan repi korvien rumpukalvoja. Viereiseen metsikköön ma-

joittunut "töpinä" koki tällöin raskaan tappion, miehiä ja hevosia kaatui, kenttäkeittiökin meni käyttökelvottomaksi. Hytisimme silloin neljään pekkaan kylmästä siinä latohökkelissä, lämmityslaitetta kun ei ollut ja pakkanen pyöri varmaan kolmenkymmenen asteen paikkeilla.

Pysyttelimme mahdollisimman salassa vihollisen lentokoneilta, jotka yhä vain pommittivat ja ampuivat. Jyrinä kumminkin katkesi äkkiä. Kummas-telimme hiljaisuutta, mutta samassa alkoi kuulua suksien kahinaa ja sauvojen tirskeitä. Kurkistin luukusta, mutta en nähnyt mitään. Kuului vain mulinaa ja kolinaa. Aukaissin ovea ja kauhistuneena huomasin, että olimme joutuneet vihollisten keskelle, paremminkin sanoen: ne olivat saartaneet meidät. Niitä pyöri nurkissa ja osa jo velloi pienessä navetassa toisten vielä hiihtäessä aukeamalla meitä kohti.

Vedin naamani pois oven raosta, ja ennenkuin ovi ennätti paiskautua kiinni, suihkut jo räsähtivät oveen. Sain joitakin tikkuja silmiini, koska niitä tuntui kirvelevän. Paiskauduin maahan seinän viereen ja olin niin säikähtänyt, ettei henkikään tahotonut kulkea. Painauduin lähemmäksi maata, kuovin pehkua pois altani. Huokasin helpotuksesta, kun huomasin, että vihollisen luodit ja suihkut menivät ylitsemme. Seinän alla olevat kiven mulikat ja ulkopuolella ylempänä oleva tanner suojasivat näet meitä aika hyvin. Tilanne oli kuitenkin kerrasaan tukala. Vieressäni makaava Pietilä kuiskasi:

— Elävänä emme jää vangiksi. — Hän veti samassa rintataskustaan pistoolin, jonka oli tuonut siviilistä. Panos piippuun, varmistin pois päältä — tällä sammuu elämä.

Silmieni edessä väikkyi mennyt elämä, vilahtelivat siinä isän ja äidin kasvotkin. Olin varma, että kuolema oli aukaissut kitansa — oli vain hetkistä

kysymys, milloinka sinne suistuisimme, ja samalla olin myös siitä katkera, että näin varhain jo elämä päättyisi. Rohkaisin kumminkin vieressäni makavaa Pietilää:

— Ei vielä, katsotaan, eihän ole vielä pakko! — Vilkuilin seinässä olevaa luukkua ja pelkäsin, että sieltä kolahtaisi pian käsikranaatti sisään. Pahoittelin, kun ei tuotakaan tullut tukituksi, nyt en siihen enää kyennyt. Ampua jyskimme seinien lävitse muutamia kertoja, mutta huomasimme sen turhaksi, koska emme voineet nähdä mitään.

Vihollisen tulitus lakkasi yht'äkkiä, ja taas alkoi talvinen tanner narskahdella. Ulkopuolelta kuului hiipimistä ja kuiskauksia. Teimme päätöksen, että kävi kuinka kävi, mutta kohta on yritettävä.

Luukusta ei näkynyt mitään, oven raosta näkyi vain hanki ja kirkas ilma. Mutta nyt näkyi — ovea lähestyi kolme, neljä ja useampiakin kiväärien päissä olevia pistimiä ja nyt niillä väännettiin ovi auki. Mutta ovi ei kerinnyt kunnolla paiskautua auki, kun aseemme laukesivat aivan kuin samasta painalluksesta. Tulijat lyyhistyivät maahan.

Ponnaahdimme ylös ja ulos. Survaisin siinä syöksyessä uuden patruunan piippuun, osoitin lähintä vihollista rintaan, jolloin hän retkahti selälleen. Seuraava painui juuri lantakasan taakse ja suuntasi kohti minua. Olin varma, että nyt en enää ehdi ampua. Oli suorastaan kumma, että kerkesin kuitenkin ensin ja että osuin semmoisessa tilanteessa, jossa elämä häilyi sekuntien kymmenesosien varassa.

Oli siinä maaleja meille itse kullekin hakematta. Ammuin kiväärini tyhjäksi ja sitten lähdin hurjasti loikkien metsän reunaa kohti. Ajattelin siinä pinkoessani, että kunhan pääsisi vielä vähän matkaa eikä vain jalkoihin osuisi.

Vihollinen tulitti nyt meitä minkä ikinä kerkisi, niin että lumi pölysi ympärillä.

Tuossa oli oja lähellä metsän reunaa — kiivas syöksy sinne — olin pelastunut pahimmasta. Siinä puuskutin kuin höyrykone. Latasin kiväärini. Pakkaslumi suli kourissani niinkuin kuumalla hellalla. Ajattelin siinä ladatessani, että nyt te pirut saatte kyllä niin paljon, kuin minä vain kykenen antamaan, enkähän olekaan enää pistimien ulottuvilla. Konttasin ojasta sitten aidan alitse metsän suojaan, mättään taakse, ja asetin kiväärini piipun aidan rakoon. Vierestäni kuului ääni:

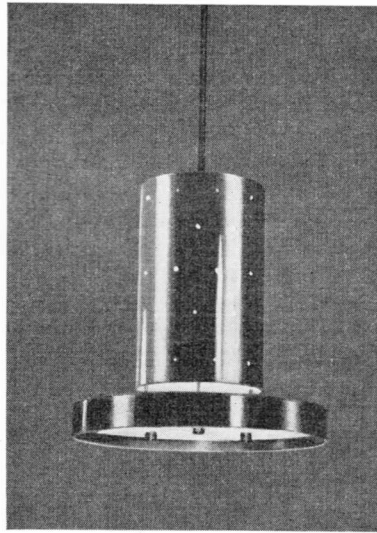
— Voi vietävä, näitkös, miten se pyllähti! —

V. JÄÄSKELÄINEN - 61

— On suorastaan kumma, että kerkesin kuitenkin ensin —

VALITSE OIKEIN VALITSE ITSU VALAISIN

ITSU oy

HELSINKI • BULEVARDI 28

Siinä oli Väliatalon Mikko polvillaan aidan takana, laukoi menemään minkä kerkisi. Kysyin häneltä:

— Missä on Pietilä ja Piirainen, pelastuimmeko kaikki?

— Kyllä! — Varoitin Väliataloa:

— Painu matalammaksi, etkö näe, että navetan nurkalla on yksi pikakivääri asemassa. — Samassa suihku pyyhkäisisikin lunta aidan riukujen päältä.

Tunteepa sodassakin joskus nautintoa, kun on päässyt pois pistimien edestä ja pääsee näin rauhassa katsomaan pistäjiä jyvän takaa. Tässä tilanteessa koimme sen nautinnon, sillä olivathan nyt maalit niin hyvin tarjolla, että harvoin paremmin. Olimme metsässä ja vihollinen aukealla vajaan sadan metrin päässä. Vihollinen haki suojaa ojista ja pajupensaista, joita kasvoi ojen reunoilla. Siinä paukkeessa rupesi näkymään liikettä myös takana, meille tuli apua. Tilanne jatkui täten hiljalleen aamuun asti.

Päivän sarastaessa kävimme tutkimassa mainitun ladon seutua. Ruumiita lojui joka puolella. Pietilä osoitti yhtä ja sanoi:

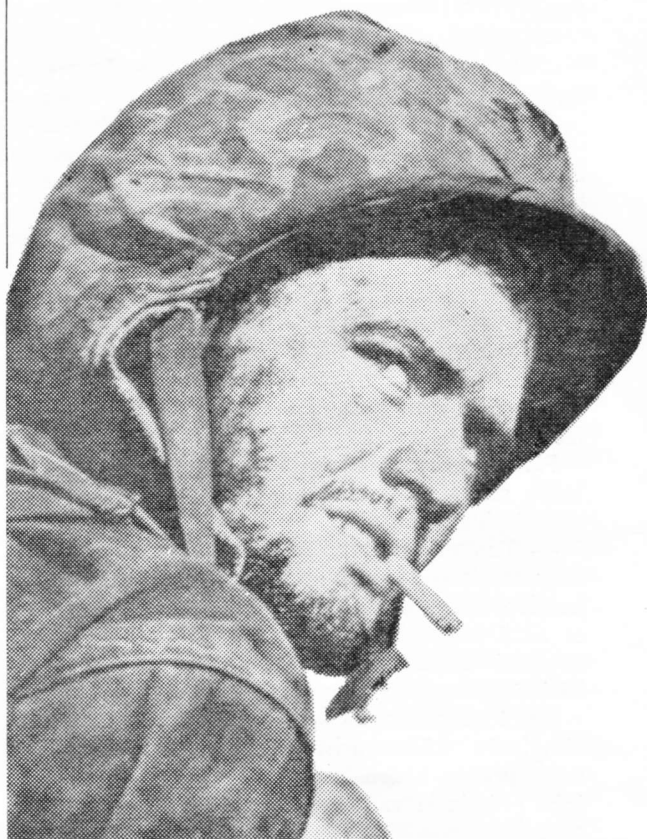
— Tuo ei kuollutkaan eilen heti, vaan ojensi henkitorissaan pistoolin suoraan sinun selkääsi kohden, mutta minä kerkisin väliin. Ja ilman apuani et siinä kävelisi. — Pienehkö porukka vihollisia antautui aamuhämärissä. Koko vihollisosasto oli käsittänyt kuutisenkymmentä miestä.

Tästä tempauksesta saimme kapteeni Kaipaiselta lämpimän kädenpuristuksen, kiitoksen hyvästä suorituksesta. Sitten hän ojensi pienen lahjapaketin joka pojalle ja valitti, ettei ollut parempaa annettavana.

WSOY • SOTAKIRJOJA

Mauri Ahtosalo: Sissinä Karjalan kannaksella. 3. painos. 600/750 mk.
Hermann Behr: Partisaanina Viron metsissä. 600/750 mk.
Cajus Bekker: Itämeri ja Suomenlahti 1944—1945. 1 000/1 200 mk.
Will Berthold: Taivaalta helvettiin. 3. painos. 650/800 mk.
Kaarlo Erho: Summa sotamiehen silmin. 4. painos. 400/550 mk.
Adolf Galland: Ensimmäiset ja viimeiset. 4. painos. 700/850 mk.
B. G. Geijer: Talvisodan Taipale. 550/700 mk.
Heinrich Gerlach: Petetty armeija. 3. painos. 900/1 100 mk.
Manfred Gregor: Silta. 2. painos. 520/650 mk.
Walter Hagen: Sotatoimi Bernhard. 450/600 mk.
Helge Heikkinen: Vaarallisilla vesillä. 1 200/1 400 mk.
David Howarth: Me kuolemme yksin. 2. painos. 450/600 mk.
David Howarth: Rekipartio. 450/600 mk.

David Howarth: Shetlandin bussi. 500/650 mk.
David Howarth: Suuri maihinnousu. 3. painos. 650/800 mk.
Max Jakobson: Diplomaattien talvisota. 3. painos. 650/800 mk.
Lauri Jäntti: Kannaksen suurtaisteluissa kesällä 1944. 3. painos. 550/700 mk.
Richard Kaufmann: Taivas ei maksa korkoa. 2. painos. 400/550 mk.
Kullervo Kemppinen: FK-lentue. 2. painos. 750/900 mk.
Koivisto ja Viipurinlahti 1939—44. 650/800 mk.
Arvi Korhonen: Barbarossa-suunnitelma ja Suomi. 2. painos. 900/1 100 mk.
Arvi Korhonen: Viisi sodan vuotta. 2. painos. Kangask. 2 900 mk, nahkaselk. 3 500 mk.
Otto Korpijaakko: Tulessa ja pakkasessa Laatokan koilliskulmalla 1939—1940. 2. painos. 600/750 mk.
Reino Lehvälaiho: Panssarisotaa 1941—1944. 2. painos. 600/750 mk.
Eino Luukkanen: Hävittäjälentäjänä kahdessa sodassa. 3. painos. 450/600 mk.
M. O. Matilainen: Korpisoturit. 4. painos. 600/750 mk.
Sotamarsalkka Montgomeryn muistelmat. 1 450/1 700 mk.
J. K. Paasikivi: Toimintani Moskovassa ja Suomessa 1939—41 I—II. 3. painos. Yht. sid. kangask. 1 750 mk, nahkaselk. 2 200 mk.
E. Palolampi: Kollaa kestää. 8. painos. 400/550 mk.
Orvo Peuranheimo — Jouko Pirhonen — Kullervo Killinen: Laivat puuta, miehet rautaa. 600/750 mk.
Saburo Sakai: Samurai. 2. painos. 650/800 mk.
Heinz Schaeffer: U-977. 3. painos. 400/550 mk.
Victor Schuller: Saksan kotkat. 600/750 mk.
Kurt von Tippelskirch: Toisen maailmansodan historia I—IV. Osalta kangask. 800 mk, nahkaselk. kaksoisosa 1 850 mk.
Jukka Tyrkkö: Suomalaisia suursodassa. 2. painos. 750/950 mk.
Harald Öhquist: Talvisota minun näkökulmastani. 4. painos. 750/900 mk.

HIRMUTEKO

KAUKANA Kuhmon salomailla, lähellä Hyrynsalmen ja Suomussalmen rajojen yhtymäkohtaa, Iivantiiraalla, on yksinäinen, metsän peittämä Hirvivaara. Tälle vaaralle on sukupolvien aikana noussut kolme taloa, joista keskimäinen on varsinainen kantatalo, kaksi muuta ovat nousseet myöhemmin. Kantatalossa piti vielä sodan aikana isännöyttä vanha Kalle-Jaakko Juntunen. Naapuritaloa hallitsi hänen veljensä Aapeli ja kolmas talo oli kymmenisen vuotta aikaisemmin noussut vaaran pohjoisrinteeseen, ja siinä eli ja isännöi Kallen poika Tuomas lapsijoukkoineen.

Iivantiiralla oli kesän 1943 aikana näkynyt useasti vihollispartioita. Hirvivaaran Jaakko Juntunen oli myös ollessaan lomalla sodasta tavannut isohkon vihollispartion kotinsa lähellä metsässä. Viholliset olivat kysyneet häneltä, oliko suomalaispartioita näkyneet lähimailla. Kun Jaakko ei ollut vastannut mitään, olivat partisaanit alkaneet häntä ampua, mutta hän oli päässyt pakoon kyyrysiällään juosten näreitten suojassa. Kotona hän oli hälyttänyt kaikkien kolmen talon asukkaat ja koonnut heidät Aapelin pirttiin, joka oli kauimpana metsän laidasta. Jaakolla samoin kuin Jussillakin, Aapelin pojalla, oli kivääri, mutta vihollinen ei näyttänyt sen enempää.

Samana kesänä oli Romun talon isäntä väkineen tekemässä heinää suolla, kun vihollisen lentokone lensi ylitse ja pudotti laskuvarjolla muutamia desantteja. Kalle-ukko ei aluksi älynnyt, että tulossa oli vihollisia, vaan luuli, että juuri sillä hetkellä tulee maailman loppu ja Ihmisen Poika tulee alas kaikkien pyhien enkeleittensä kanssa, kuten hän oli raamatusta lukenut ja jota hän oli jo hartaasti ja kauan odottanut. Siksi hän nyt huusi väkeään koolle rientäkseen tulijoita vastaan pyhässä pelossa. Mutta toiset perheen jäsenet juoksivat pakoon minkä jaloistaan irti saivat. Kun desantit pääsivät maan kamaralle, he alkoivat ampua, ja Kalle-ukko haavoittui lievästi. Silloin hänkin vasta heräsi hurmiostaan ja paineli toisten jälkeen.

Talvella 1944 todettiin useaankin otteeseen partioitten liikkeitä ja löydettiin lentokoneista pudotettuja tavaroita, joitakin suuria muona- ja vaatepakkauksia.

*

Oli sunnuntai, 23.7.1944. Tuomas Juntunen, vanhan Kalle-Jaakko Juntusen vanhin poika, eleli pienessä mökissään Hirvivaaran pohjoisrinteessä vaimoineen ja viisine lapsineen. Hän oli syvästi uskovainen mies, kuten kaikki Hirvivaaran eläjät, ja lueskeli nytkin postillaa perheelleen. Veisattiin

HIRVIVAARASSA

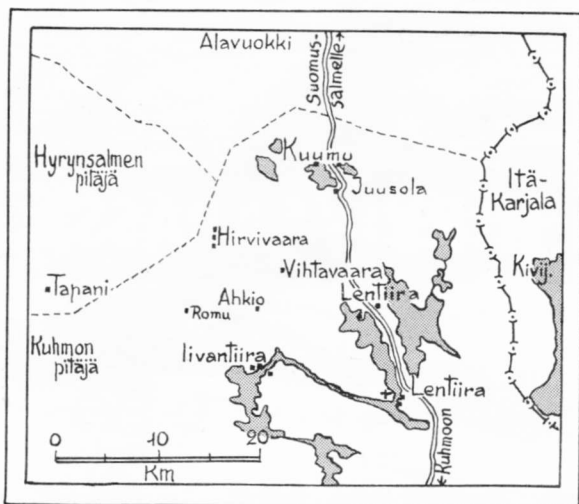
24. 7. 1944

myös joku virsi, ja Tuomas valitteli, että häntä taas ovat vanhat synnit ruvenneet vaivaamaan. Pitäisi lähteä Suomussalmen puolelle, Alavuokkiin Keskis-Jussin puheille sielunasioista puhumaan. Mutta vaimo esteli, koska oli parhaillaan heinäaika ja sillä matkalla menisi maanantaikin. Tuomas luopuikin aikomuksestaan, ja pyhäiltä käytiin aikaisin levolle. Kesän aikana nukuttiin aitassa, jonka ovi aukeni sisäänpäin. Pieni mökki oli tyhjillään.

Yöllä alkoi sataa tihuuttaa.

Kallen talossa oli illalla puheltu taas partisaani-vaarasta, koska Hyrynsalmen Tapanikylästä päin oli kulkeutunut viestejä, että siellä oli nähty isohko vihollispartio. Kotona olivat vanha Kalle-Jaakko, silloin 67 vuoden ikäinen, hänen 68-vuotias vaimonsa Aune, Kallen pojan, Jaakon 37-vuotias vaimo Iita Maria sekä Jaakon ja Iitan lapset: 15-vuotias Aune Sirkka, 10-vuotias Saimi Eliina, 7-vuotias Kaisa Mantä, 4-vuotias Elvi ja 2-vuotias Aino Vappu. Jaakon vanhin poika, 13-vuotias Kaarlo Ensio taas oli lähtenyt illalla isoisänsä veljen, naapuritalon isännän Aapeli Juntusen kanssa viemään lainassa ollutta hevosta parin kilometrin päässä olevaan Ahkion taloon. Partisaani-vaaran takia olivat hevosenviejät jääneet sinne yöksi.

Aapeli Juntusen talossa, joka sijaitsi vaaran etelärinteellä, oli kotona ensinnäkin Aapelin sairas emäntä, joka oli jo toista vuosikymmentä maannut vuoteessaan liikuntakyvyttömänä, mitä vaivaa eivät lääkärit olleet osanneet selvittää. Aapelin vanhin poika Aapeli oli kaatunut sodassa 1941 ja talossa asui nyt hänen leskensä Jenni Maria Kaudeksan alaikäisen lapsen kanssa. Aapelin Juho Aukusti-niminen poika oli sodasta lomalla kotona ja hänellä vaimo Tyyne Kustaava sekä neljä alaikäistä lasta. Vaikka tämä Aapelin pienoinen, kaksihuonei-

Pohjois-Kuhmon erämaaseutuja, vihollisen partisaanien liikkuma-alueita

nen talo oli näin kansoitettu jo omallakin väellä, asui siinä vielä huonemiehenä sodassa olevan Kalle Heikkisen vaimo viiden alaikäisen lapsensa kanssa, joten eläjiä oli talossa tällä hetkellä 23 henkeä.

Vihollispartiossa oli kaikkiaan 16 miestä, jotka tulivat yöllä puoli kolmen seutuvilla Hyrynsalmen Tapanikylän suunnalta Hirvivaaraan. Ensimmäisenä oli heidän edessään Tuomaan pienoinen tupa vaaran pohjoisrinteessä. Sade oli lakannut ja ilmassa oli paksusti sumua. Vihollinen alkoi ensin ampua Tuomaan pirttiä konepistooleillaan. Perhe heräsi äkisti aitaissa.

Tuomas hypähti aitan ovelle, avasi sen ja läksi juoksemaan suin päin pakoon. Mutta onnettomuudekseen hän juoksi juuri viljapeltojen yli kahlaavaa vihollista kohden. Hän ehti juosta kolmisenkymmentä metriä konepistooliluotien viuhussa ympärillä, ja hänen kuultiin huutavan: "Älkää ampuko, minä en ole tehnyt kenellekään pahaa!" Sitten hän kaatui suulleen yhdeksän luodin reikää otsassaan.

Viholliset tulivat nyt aittaan, jossa koko avuton perhe oli kauhun lamauttamana. Äiti oli ovella ensimmäisenä vastassa, pienimmät lapset helmoissaan. Äiti sai heti surmansa, konepistoolin luoti osui hänen päähänsä, ja hän kaatui aitan lattialle pienimmän lapsen päälle. Vanhin poika, 13-vuotias Tuomas Aapeli yritti livahtaa vihollisen ohi pakoon, mutta kaatui myöskin luotisuihkuun. Kolme lasta, 10-vuotias Kalle Aukusti, 8-vuotias Veikko Johannes ja 6-vuotias Anna Reeta jäivät oven taakse suojaan, kun ovi aukeni sisäänpäin eikä vihollinen heitä huomannut. Pienin lapsi, 2-vuotias Antti Herman makasi näkymättömissä äitinsä alla. Vihollinen tarkasteli aittaa ja pieni Anna Reeta yritti itkeä. Mutta Kalle-veli tukisti häntä ja vaati pysymään hiljaa.

Kun Tuomaan mökiltä alkoi kuulua ammuntaa, heräsi vanha Kalle-Jaakko talollaan ja herätti kiireesti nukkumassa olleen huonekuntansa. Jaakon vaimo Iita Maria riensi kiireesti porstuaan ja avasi jalallaan varovasti ulko-ovea katsoakseen, mitä siel-

lä oli tapahtumassa. Kun hän piti jalkaansa siinä oven raossa, osui siihen konepistoolin suihku, reisi ja sääri murskaantuivat pahoin ja hän kaatui porstuan lattialle, josta yritti omin voimin raahautua tuvan puolelle. Vanha Kalle tarttui häntä hartioista kiinni ja raahasi hänet pirtin ainoan avattavan, itäänpäin antavan ikkunan luokse ja sai työnnettyksi haavoittuneen siitä ulos. Sitten hän hyppäsi itsekin ulos ja alkoi alusvaatteisillaan juosta voimensa takaa itäpuolella olevaan metsään. Vihollinen ampui kiivaasti hänen peräänsä, mutta ainoastaan yksi luoti hieman hipaisi hänen sormeaan.

Iita Maria ehti raahautua muutaman metrin päähän ikkunan alla olevaan kiviraunioon, jossa vihollinen hänet saavutti ja ampui aivan vierestä kertalaukauksen rintaan. Vaimo heittäytyi kuolleeksi ja jäi siihen liikkumattomana makaamaan.

Kalle-Jaakon vanhan Aune-vaimon onnistui myöskin pudottautua ulos ikkunasta, mutta sai luotisuihkun vastaansa. Hän haavoittui pahasti ranteeseen ja reiteen, mutta saattoi ryömiä lähellä olevaan perunakuoppaan ruispellon viereen. Vanhin tytär, Aune Sirkka, sieppasi kiireesti pienimmän sisarensa, Aino Vapun selkäänsä ja hyppäsi ulos ikkunasta pyrkien metsänreunaan. Mutta hän sai luotisuihkun jälkeensä ja kaatui ruispellon pientareelle aivan isoäidin silmien eteen, tämän kyyröttäessä perunakuopassa. Myöskin heidän äitinsä oli tajuissaan kivirauniossa ja näki kaiken. Kun Aune Sirkka kaatui, putosi Aino Vappu hänen selästään maahan parkuen kovasti. Muuan vihollisista kiirehti paikalle ja laski vierestä umpimähkäisen konepistoolin suihkun itkeviin lapsiin. Lapset alkoivat kauhuissaan huutaa ja jäivät paikalle valittaen, kun raakalainen poistui. Haavoittuneet lapset itkivät ja vaikeroivat kolme tuntia siinä äitinsä ja isoäitinsä silmien edessä. Lopulta he kuolleen vaikenivat.

Pakoa yrittäneet tytöt, Saimi Elina ja Elvi, saivat myöskin surmansa luotisuihkusta. Kuusivuotias Kaisa Manta oli metelin alkaessa vetänyt sängyssään peiton korvilleen ja pelastui kuin ihmeen kautta.

Aapelin tuvassa oli myöskin kavahdettu ylös ammunnan alkaessa kuulua Tuomaan tuvalta. Koska tämä kolmas talo oli toisista hieman erillään, oli siellä olevilla enemmän aikaa lähteä pakoon.

Poika-Jussi, joka oli sotalomalla kotona, sipaisi metelin alkaessa kiireimmiten housut jalkaansa ja paineli ensimmäisenä pakoon. Mutta Jussin emäntä Tyyne Kustaava pysyi rauhallisempänä ja kokosi uskollisesti lapsilauman, sekä omat että vieraat, omia 4, huonemies Heikkisen 5 ja sotalesken, Jenni Marian lapsia 8 ja hoiteli nämä 17 lasta suorinta tietä metsään tiheään kuusikkoon puron varteen, jossa he sitten hiljaa kyyhöttivät ja odottelivat tilanteen kehittymistä. Pienimpiä lapsia piti tarkoin hoivata, etteivät parkuneet. Isä-Jussia ei näkynyt mailla eikä halmeilla.

Kaikkien ihmeeksi oli Aapelin 20 vuotta liikuntakyvyttömänä maannut emäntäkin noussut vuoteestaan ja kapaissut kiireimmän kaupalla perunapellon ojaan, josta hivuttautui hiljalleen navettaan ja päästi kytkyissään mylvivät eläimet irti. Kun aseitten pauke loppui ja vaara näytti olevan

ohi, hänen nähtiin kävelevän pirttiin, jossa hän asettui taas vuoteeseen ja eli loppuelämänsä liikuntakyvyttömänä. Vihollinen ei huomannut käydä ollenkaan vierailulla Aapelin pirtillä. Kallen talo sensijaan ryöstettiin perin pohjin, varsinkin kaikki ruokatavara vietiin viimeistä myöten.

Tämän hirveän tuhotyön tehtyään vihollinen vetäytyi itäänpäin ja ylitti Kuhmon—Suomussalmen maantien Purolan talon ja Kuumun kylän välillä. Jäljestäpäin kuultiin vihollisradiosta, että partisaanit olivat tarkoittaneet hyökätä Vihtavaaraan, mutta erehdyksessä osuneet Hirvivaaraan.

*

Vanha Kalle-Jaakko juoksi alusvaatteisillaan minkä vanhoista jaloistaan irti sai suoraan Iivantiiran Malilaan. Lähimmästä naapurista, Pohjosesta, hän sai jalkaansa housut. Malilasta vietiin kiireesti sana moottoriveneen omistajalle, Erkki Heikkiselle Kokkovaaraan, joka lähti ajamaan viipymättä Lentiiraan, lähimpään puhelimeen, Lentiiran Punaisen Ristin sairasmajalle. Sieltä soitettiin Kuumun vartiioon, josta on 16 kilometriä Hirvivaaraan.

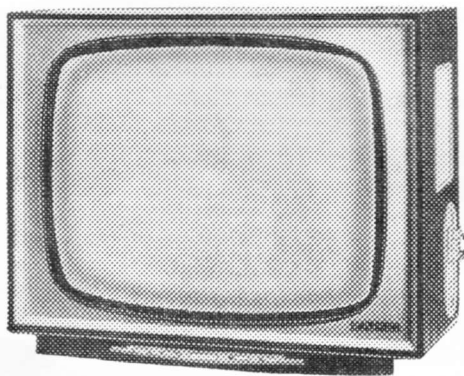
Kuumun vartiosta lähetettiin aluksi kolme miestä tutustumaan Hirvivaaran tilanteeseen. He saapuivat puolen päivän maissa hävityksen paikalle, mutta eivät uskaltaneet tulla metsästä aukealle ja nousta taloihin, koska arvelivat vihollisvoimat liian suuriksi. Yksi miehistä palasi takaisin noutamaan lisävoimia Kuumun Juusolasta, jossa silloin oli vartio. Meni iltaan, ennenkuin suomalainen partio pääsi Hirvivaaralle.

Melun tauottua ja vihollisen poistuttua Hirvivaaralta uskalsi Aune-mummo kontata esiin perunakuopasta, jossa oli haavoittuneena piillyt. Jaakon vaimo, Iita, joka oli pelastunut heittäytymällä valekuolleeksi, oli tullut iltapuolella tajuihinsa ja vaikka oli kauheasti haavoittunut ja menettänyt verta, hivutellut itsensä istuallaan takaperin ja jäänyt lattialle uunin eteen makaamaan. Aune-mummo konttasi navettaan aikoen lypsää lehmät, jotka tuskissaan ja nälissään kytkyissään mylvivät. Tuomaan poika Kalle tuli myöskin hetkisen kuluttua mummon luo navettaan. Muut Tuomaan eloon jääneet lapset, Veikko, Anna ja Antti tulivat myös iltapuolella Kallen taloon.

Viholliset olivat penkoneet kaikki paikat ja heitelleet talouskalut hujan hajan. Oli surkea nähdä sitä hävitystä, mikä oli tuvassa käynyt. Kun Aune-mummo hiipi kamarin puolelle, hän näki peitteen alta tyttösen hiustupsun pistävän esiin. Hän luuli ilman muuta, että siellä oli Kaisa-tyttö kuolleena. Mutta kohottaessaan peittoa hän tapasi tyttösen kaikessa rauhassa nukkumasta.

Kun suomalainen partio illalla saapui pihaan, rupesivat kaikki lapset parkumaan. He luulivat, että viholliset olivat tulleet takaisin. Suomalaisilla sotilailta oli nyt raskas tehtävä edessään.

Kaikki surmansa saaneet koottiin Kalle-Jaakon talon pihaan. Siinä olivat Tuomas vaimoineen ja heidän vanhin poikansa Tuomas Aapeli sekä Jaakon kaksi lasta, Saimi ja Elvi. Aune Sirkkaa ja Aino Vappua ei tässä vaiheessa vielä löydetty, sillä

Yllä hyvistä kuvastaan kuuluisa KAISER, malli KFS 4/59 TA. Vastaanottimessa on kiinteällä suojalasilla varustettu amerikkalainen Sylvania-kuvaputki, joka heijastuksia hylkivän rakenteensa ansiosta antaa kuvalle verrattoman loiston ja laajan sävyasteikon. Vastaanottimessa on kanavat 2—11 ja tietenkin IV-alueen liitännämahdollisuus. Vaikka koneessa on 12 automaattista toimintaa on se rakenteeltaan ja kytkennältään selväpiirteinen. Tämä on tärkeätä vastaanotinta huollettaessa.

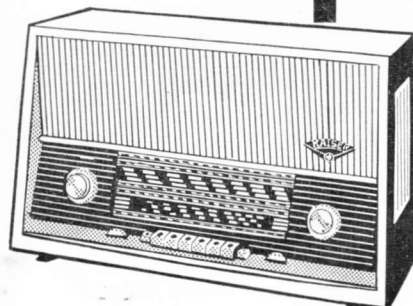
KAISERIA

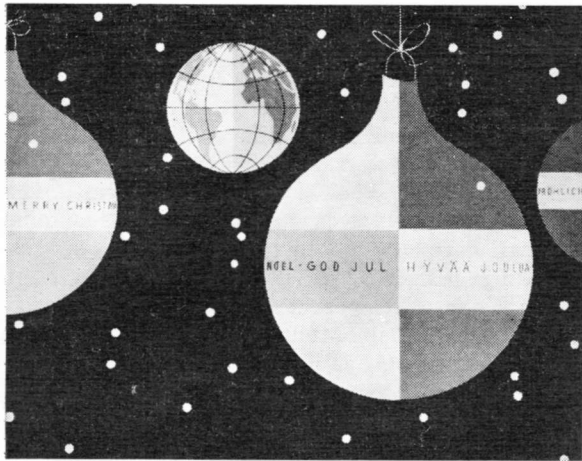
katsellaan ja kuunnellaan

KAISER tv-vastaanottimia suunniteltaessa on päähuomio kiinnitetty hyvään kuvaan ja ääneen, tyylikkään nykyaikaiseen muotoiluun ja vaivattomaan käyttöön.

KAISER radiot ovat modernisti muotoiltuja; erinomaisia vastaanotto-ominaisuuksiltaan, äänenlaadultaan ja käyttövarmuudeltaan.

JOULUPOSTI ULKOMAILLE

Jo nyt lastataan joulun postilaivoja ulkomaille ja pian on lentokuljetusten vuoro. Mitä kauempana kotimaasta omaisenne tai ystävänne ovat, sitä aikaisemmin Teidän on postitettava heille joulupakettinne tai -kirjeenne. Mikäli kansainvälisessä postiliikenteessä ei satu odottamattomia ruuhkautumia, joutuvat viimeistään oheisten päivämäärien mukaan postitetut lähetykset jouluksi perille.

Osoitmaa	Paketit		Kirjellähetykset	
	maitse ja meritse	lento- teitse	maitse ja meritse	lento- teitse
Ruotsi	11.12	16.12	16.12	18.12
Norja (etelä-)	8.12	14.12	14.12	16.12
(pohjois-) ..	2.12	8.12	13.12	15.12
Tanska	7.12	14.12	14.12	16.12
Saksa	1.12	12.12	9.12	15.12
Englanti	30.11	12.12	8.12	15.12
Muut Euroopan maat	23.11	11.12	2.12	14.12
USA ja Kanada	10.11	5.12	17.11	13.12
Muut maat Euroopan ulkopuolella	14.10	4.12	7.11	11.12

Joulukortteihin, joissa korkeintaan 5-sanaisen tervehdysten lisäksi on vastaanottajan sekä lähettäjän nimi ja osoite, riittää Pohjoismaissa 10 mk ja muihin maihin 15 mk postimerkki. Kiiltohilekortti on lähetettävä suljetussa kuoressa kirjeenä, jolloin postimaksu Pohjoismaissa on 30 mk ja muihin maihin 40 mk.

P S

Jos joulupaketissanne on haurasta tavaraa, pakatkaa se silloin erikoisen huolellisesti, sillä jouluruuhkassa voi varovaisellekin sattua vahinko. Osoite näkyy selvimmin, kun käytätte päällyksenä yksiväristä paperia. Kirjeiden, korttien, ristisiteiden ja pikkupakettien pienin postitettava koko on 10 cm x 7 cm.

he olivat ruispellon suojassa. Aune-mummo oli perunakuopastaan ryömiessään joutunut kulkemaan noiden lasten ohi, mutta ei ollut heitä huomannut. Nuo kaksi löytyivät vasta viikon kuluttua.

Haavoittuneille tehtiin tilapäisparit. Pahimmin oli haavoittunut Jaakon vaimo Iita, jonka jalka oli kahdesta kohtaa murskana ja lisäksi oli häntä ammuttu rinnasta läpi. Myöskään Aune-mummo ei kyennyt omin voimin pitemmälle liikkumaan, ranne oli pahoin murskautunut, samoin säari. Kolmantena kannettava oli Aapelin liikuntakyvytön emäntä.

Se oli surullinen saattue, joka sitten yötä myöten vaelsi Hirvivaaralta Kuumuun, lähimmän maantien varteen, jonne oli matkaa 16 kilometriä, pitkin enimmäkseen porrastamatonta ja hyllyvää suota. Se oli kantajille todella raskas urakka.

Iita ja mummo kuljetettiin ensin Hyrynsalmen sotasairaalaan, josta myöhemmin siirrettiin Kajaanin sairaalaan. Siellä mummo aikanaan parani, mutta Jaakon vaimo ei jaksanut kauheista vammoistaan toipua. Jalkaan tuli kuolio ja se jouduttiin amputoimaan. Mutta sekään ei pelastanut hänen elämäänsä. Kovien kärsimysten jälkeen hän kuoli Kajaanin sairaalassa 5.10.1944. Mummo kertoi ajatelleensa perunakuopassa maatesaan ja kuolevien lasten itku korvissaan: "Jota Jumala rakastaa, sitä hän kurittaa."

Jaakko Juntunen, jonka perheen osaksi tuli näin kauhea kohtalo, oli itse työpalveluksessa jossakin rintaman läheisyydessä ja sai tiedon vasta Kuhmon nimismieheltä. Isä-Kalle oli kyllä lähettänyt hänelle Kuhmon kirkolta sähkösanoman, mutta se ei tullut koskaan perille.

Kun tuon onnetoman Hirvivaaran eloon jääneet olivat poistuneet, oli Kallen talon ulko-ovi jäänyt auki. Piha-aituudessa olevat lamput olivat silloin menneet sisään, tuuli oli pauskannut oven kiinni ja lamput olivat jääneet huoneeseen. Siellä ne olivat viikon päivät ja söivät sinä aikana kaikki vuodevaatteet, pärevasut ja kaiken, mihin hampaillaan pystyivät.

Isä-Kalle juoksi Malilassa asian toimitettuaan suorinta tietä Kuhmon kirkolle ilmoittamaan tapahtuneesta. Ensimmäiseksi hän kiirehti rajaseutupapin, tämän kirjoittajan, luokse ja kauhun ja hädän murtamana kertoi tapahtuneesta hirmutyöstä.

"Vaikka Jumalassahan se on, mitä meille tapahtuu", lopetti hän synkän kertomuksensa.

Kun Kuhmon rovasti sitten yhdessä rajapapin kanssa suoritti näiden uhrien siunauksen, silloin todella tunnettiin raskaana sodan käsi myöskin rajaseudun avuttoman siviiliväestön keskuudessa.

*

Vihollisen radiosta saatiin jäljestä päin kuulla, että partisaanivierailu Hirvivaaralla oli ollut erehdys ja että tarkoituksena oli ollut suorittaa kostonretki Hirvivaarasta neljännespenikulman päässä kaakkoon sijaitsevaan Vihtavaaraan. Siellähän pidettiin puoli vuotta aikaisemmin, kuten lehtemme viime numerossa kerrottiin, muuan partisaaniryökö vakoiluretkiltään.

XVII OSA

MATTI MIKKOLA

ERÄÄNÄ iltana vangit siirrettiin laivasta rantalaiturille. Siihen he jäivät vartioineen tuijottamaan kulkuetta, joka lähestyi rantaan viettävää heinäpeltoa pitkin. Kulkueen edessä asteli nuori poika, joka soitti kaksirivistä hanuria. Hän marssi terhakkaasti soittamansa laulun tahdissa, ja kylän tytöt tulivat hänen perässään tanssien ja laulaen. He todellakin saattoivat tanssien matkalaukkua kantavaa poikaa, joka naurusuisena esitti juhlistavan sankarin osaa. Hän oli otaksuttavasti sotaan lähtevä nuorukainen, jota kylän tytöt suutelivat jäähyväisiksi. Kulkue pysähtyi rannassa, ja tytöt piirittivät nuorukaisen, jota tyttöjen esiintyminen näytti kovasti viehättävän. Laivan sireeni parahti, ja poika erkani joukosta. Hän käveli reippain askelin laiturin yli laivan kannelle, jonne poikaa saattoi hänen äitinsä.

Vangit komennettiin nyt matkaan, mutta kylän väki jäi rantaan huiskuttamaan valkoisia huivejaan. Sota oli käynyt syrjäisen kylän rantalaiturilla. Se oli korjannut omansa ja jättänyt jälkeensä kaipaavan äidin ja itkevät tytöt sekä onnen pirstaleet.

Vangit marssivat pois rantalaiturilta. Kylän ihmisasumusten kodikkuus kuvastui tien varrella olevista pyöreistä hirsiseinistä, mutta vangit olivat vieraita ja kaukaisten kylien kulkijoita, joille ei suotu kiviunin lämpöä. Heidän majanaan sai olla vilja-aitta, joka oli tyhjennetty tarkoitusta varten.

Vartija hätisteli paraikaa vankeja korkean kynnyksen yli aittaan, kun paikalle ilmestyi sotilaspuukuinen nainen. Hän muistutti paljon Rähän tuntamaa Annia, johon tämä oli tutustunut Louhen asemalla. Tosin nyt vankien edessä seisova tyttö oli hoikempi vartaloltaan, mutta hänen rintojensa pehmeä kaarre vaikutti epänaiselliselta terävän ja määrätietoiselta käytöksen rinnalla.

Ne miehet, jotka olivat ehtineet aittaan, jäivät oviaukolle tuijottamaan tyttöä. Rähä ja Paavola olivat vielä ulkona ja tytön välittömässä läheisyydessä. Niinpä Rähä kuuli tytön ihmettelevän, että leiri oli lähettänyt sairaita miehiä maataloustöihin. Ilmeisesti hän oli huomannut Rähän ja Paavolan ontumisen. Vartiomiestä Ivan säilytti kaikissa tilanteissa rauhallisuutensa. Mutta toinen vartija, jota vangit kutsuivat "Aropupuksi", alati kiihtyi ja haukkui vankeja rosvoiksi, sioiksi ja

valkobandiiteiksi. Kiihtyessään "Aropupu" syleksi ja kirosi.

Rähä sanoi toverilleen tarpeettoman kovalla äänellä:

— Kuulitteko nimenne! Olemme valkobandiitteja ja koiria.

— Osaatteko te sitten kieltämme? kysyi tyttö Rähältä erittäin selvällä suomen kielellä.

Rähä hämmästytti, mutta vastasi välittömästi:

— Osaan sen verran, mikä tarvitaan vartiomiehen ymmärtämiseen. Hänen sanavarastonsa on kovin suppea silloin, kun on vangeista kysymys.

— No, mitä hän sanoi? kysyi tyttö ja hänen suunsa oli hymyntapaisessa.

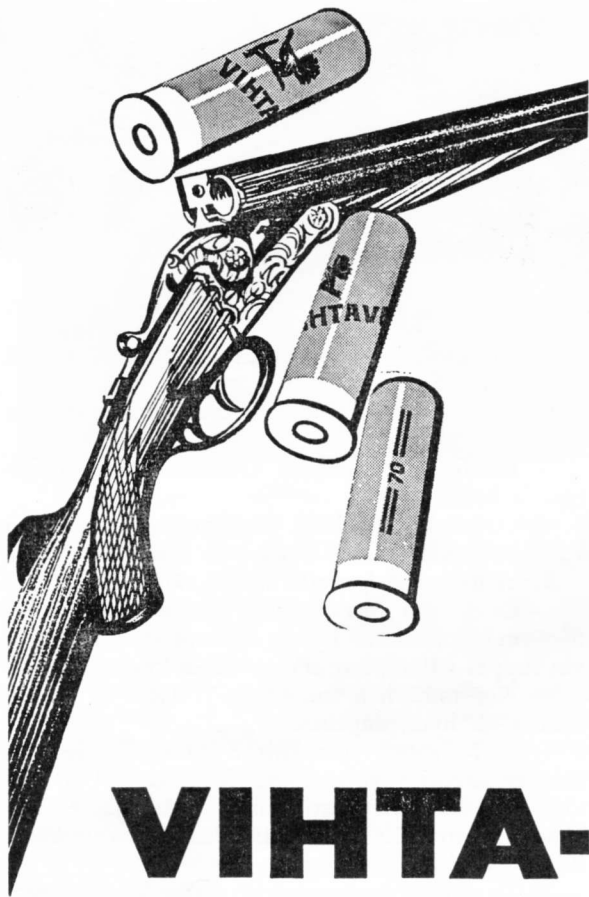
— Eikö "zopak" ole koira? Pitääkö teille suomentaa kaikki siivottomuus? Kun käyttää moista kieltä ja samanaikaisesti osoittaa vankeja, ei tarvitse olla kovin älykäs ymmärtääkseen tarkoituksen. Rähä jatkoi masentuneena:

— Te pidätte itseänne sivistysmaan kansalaisena. Aivan samoin kuin eräs sairaanhoitajatar Kemmin sairaalassa, mutta kuitenkin te annatte ymmärtää, niin kuin me vangit olisimme suurimmat syylliset. Jopa pienet lapset irvistävät meille ja huutavat: "Gitlera kaput"!

Rähä vaiken, ja tyttö hänen edessään oli kiusaantuneen näköinen. "Aropupu" tiukkasi tytöltä, mitä vanki sanoi, mutta hän ei saanut selitystä. Kuin omaa arvoaan korostaen tyttö oikoi puseronsa helmoja. Hän oli tietoinen rintojensa täyte-
läisyydestä ja ohuesta uumastaan, mutta tietoisien eleiden vaikutus vankeihin oli tehoton. He olisivat mieluiten nähneet hänen kädessään heille tarkoitettua leivänmureta.

— Rähä vaiken, ja tyttö hänen edessään oli kiusaantuneen näköinen —

VIHTA- VUORI

– haulikonpatruuna johon voitte luottaa

Laaduntarkkailussa koeammutaan joka 400:s patruuna valmistuksesta. Lisäksi jokainen kulutukseen menevä patruuna joutuu moninkertaiseen tarkkaan kontrolliin.

VIHTAVUOREN haulikonpatruunat kehittävät haulille suuren alkunopeuden **tasaisella** ja suhteellisen pienellä paineella.

NIILLÄ ON MIELLYTTÄVÄ AMPUA!

— Huomisesta lähtien joudutte kylän pelloille maataloustöihin, hän sanoi ja kohensi kiharoitaan. Teille on varattu asunnoksi tämä rakennus. Ruokanne saatte keittää nuotiolla. Valitkaa keskuudestanne kokki. Jos teissä ilmenee sairautta, voitte ilmoittaa siitä minulle.

— Saammeko tänä iltana leipää ja keittoa? Olemme syöneet viimeksi aamulla, puolusteli Rähä pyyntöään.

— Vartiomies tuo heti leipää.

— Entä keittoa?

— Tänä iltana ette saa keittää. Nyt tulee jo pimeä.

— Eikö edes padallista vettä? Se ei kestä kauan.

Tyttö neuvotteli vartiomiesten kanssa. Ivan nyökkäsi päätään sätkää kääriessään, mutta "Aropupu" riiteli vastaan. Päätös oli kuitenkin vangeille myönteinen.

Vangit valitsivat Huoposen kokikseen. Hän painui viipymättä nuotiolle. Ivan lainasi tuluksiaan tulen tekoa varten, ja hetken kuluttua löivät lieskat vesipadan alta.

Leipä oli ruiskorppua. Satakaksikymmentäviisi grammaa päivässä oli vangin annos. Sen piti vastata neljänsadan gramman tuoreleipäannosta.

Ilta pimeni. Vangit istuivat aitan oven suussa, heidän keskellään oli höyryävä vesipata. Ivan ja tyttö olivat menneet jo kylään, mutta "Aropupu" vartioi vankejaan silmät palaen. Miehet eivät välittäneet hänestä. He ammensivat kiehuvaa vettä astioihinsa ja murensivat vähäisen korppuannoksensa siihen. Kun leipä oli lionnut itsekunkin mielestä riittävästi, he söivät ähisten suolatonta leipäpuuroa.

Yöstä kannettiin sitten aitan nurkkaan, ovi teljettiin ulkoapäin ja vangit hapuilivat käsille oman peittonsa käpristyäkseen pahnoille vaatteineen ja jalkineet jalassa. Siihen he nukkuivat, kuin vetokoirat hangelle.

Auringon nousu kultasi läheisen vaaran latvaa, ja tykkien jyly kuului jostain vaimeana. Vuosisata toisensa jälkeen oli kuullut kukon laulun kanavan rantakylässä pettämättömänä uuden päivän merkkinä. Ihmiset olivat raivanneet ja rakentaneet olemassaolonsa ylläpitämiseksi kukon laulusta iltapiimeään ennenkin. Soppu, rauha ja puute oli ollut yhteinen ja oma, kenenkään vieraan sitä näkemättä tai tuntematta. Mutta aika oli tuonut kylään vieraat, katkeruuden ja kalvavan kuolemanpelon. Heistä ei pidetty, koska he olivat rikkoneet kylän vuosisataisen rauhan. Siitäkö johtui, että heidän käsiinsä paiskattiin viikate menneeltä vuosisadalta, jolla heidän oli hakattava lyhyttä nurmiheinää? Se heinä ei taittunut, mutta se taipui. Puolen päivän aikaan vangit olivat varmoja siitä, että heidän viikatteensa olivat vihan ilmenemismuotoja.

— Tavai, tavai! hoputti vartiomies ja vangit hakkasivat viikatteillaan epätoivoisesti. Heistä tuntui, kuin huuto olisi kuulunut kylästä tai laajan maan aroilta. Maan, joka oli puristettu aitaukseen ja jonka kantapäitä kolkutti kuolema. Yksilö sai selviytyä tai tuhoutua sen kanssa.

— Minä en jaksa enää, jumalauta!

— Kuka p:le tätä jakkaa parilla korpun kappaleella...

— Ja raailla vehnänjyvillä!
— Ei suinkaan ne jyvät tunnissa kypsyt! Keittää s:na itte keittonne, tulistui Huoponen.

Seuraavana päivänä vangit poimivat pientareilla näkemänsä sienet ja sulloivat ne taskuihinsa.

— Voitko keittää sienet jyvävedessä, tiedusteltiin Huoposelta.

— Ne ei ehdi kypsyä ja niistä saatte ripulin joka mies.

— Meidän on riskeerattava.

Illalla Huoponen kokosi sienet yhteen ja kuljetti ne salaa nuotiolle. Kun vartiomiehen silmät välttyivät näkemästä, tuikkasi Huoponen puhdistamattomat sienet jyvien joukkoon. Sinä iltana hän keitti keittoa tavallista kauemmin.

Ruokailun aikaan saapui tyttö leirialueelle.

— Räihä, mene sanomaan sille, että tämä on hullujen leikkiä. Sano, että päivällä on annettava ruokaa.

— Ja paremmat viikatteen.

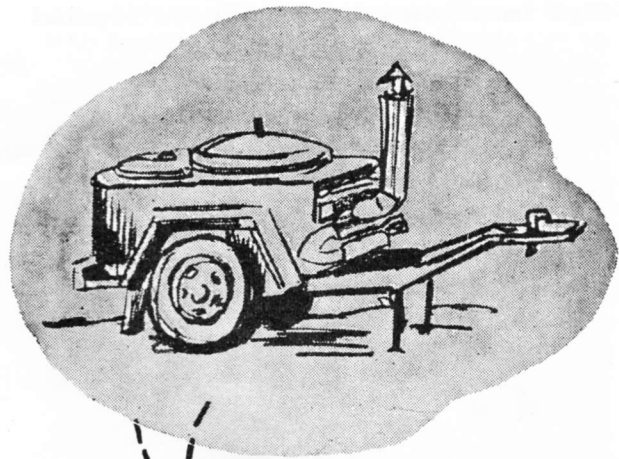
Räihä keskeytti ruokailunsa. Hän hoippui tytön luokse.

— Tiedättekö, miten raskasta työtä on niittäminen?

— Mutta hyvinhän se sujui, tokaisi tyttö.

— Viikatteen ovat huonokuntoisia. Ellei meillä ole mahdollisuutta niiden teroittamiseen, voitte olla vakuuttunut siitä, ettei niittäminen suju.

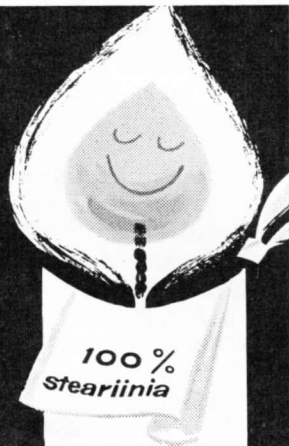
— Katsotaan huomenna, sanoi tyttö.

HAVIN EI VALU

Havin kynttilöitä – kuten aina ennenkin.

HAVIN JUHLAKRUUNU ja Juhla-kuusenkynttilät valmistetaan valumattomasta 100 % steariinista. Erikoisvalmisteinen sydänlanka takaa tasaisen palamisen... ja Havin kynttilät oikean joulutunnelman!

Huollosta puheenollen:

KOP on nykyaikana

luotettava "töpinä"

raha-asioissa.

K Ä Y K Ä Ä T A L O S S A !

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

Nyt tarvitaan taas Mäntysuopaa!

MÄNTYSUOPA tuttu ja tehokas

Lasten pitovaatteet ja likaisimmatkin työvaatteet puhdistuvat parhaiten Mäntysuovalla.

Vanha hyvä konsti on parempi kuin pussillinen uusia.

vain

ENSO-GUTZEIT OSAKEYHTIÖ

— Miksi me emme tänään saaneet ruoka-annoksiamme päivällä? Ette kai luule vangin elävän pyhällä hengellä, jatkoi Räihä. — Hän, kuten hänen toverinsakin, olivat masentuneet ja katkeria. Sen lisäksi heitä ärsytti tytön välinpitämätön ilme ja luokkatietoinen ylpeys.

— Mutta tähän saitte nyt myöskin päiväannoksenne.

— Se ei ole sama. Me tarvitsemme vähäiset annoksemme säännöllisesti.

— Minä puhun vartiomiehille päiväruokailusta. Syökää nyt ruokanne ja sitten levolle. Huomenna on taas kaunis heinäsiä.

— Sanokaa vartiomiehille sekin, että he antavat keittää keiton kypsäksi.

Tyttö ei vastannut. Hän lähti pois kiireisesti pitkien kylän raittia. Aitan takana tirskahti lintu ääneen ja kauempaa kuului kaksirivisen hanurin parkaisuja.

— Näistä annoksista on takuulla varastettu!

— Siinä on joka jyvä, mikä on annettu, ärähti Huoponen.

— No, ei sinua syytetä. "Aropupu" oli päivän kylässä. Jyviä se sitä syö parasta aikaa.

— Oletteko muuten huomanneet, että aittamme takana on mustia viinimarjoja? totesi Uotila.

— Niistä et kostu. Kohta on halko oven edessä.

Keskustelu vaimeni pimenevän illan myötä. He olivat liian väsyneitä sanoakseen toisilleen järjellistä sanaa. Vain lyhyet, katkerat syytökset, tai pelkkä suomalainen ärräpää ilmaisi olosuhteista johtuvan mielialan. Padan ja keittoastian nokeamat nyrkit tapailivat peittoa väsymyksestä värähtelevän kehon suojaksi pahnojen päällä. Hatunreuhka, hikiinen ja hielle haiseva, suojasi kaljua päätä. Työvaatteissaan ja jalkineet jalassa nukkuu viisi suomalaista miestä. Elämisen puitteet olivat näillä miehillä samat kuin korsuissa ja juoksuhautoissa. Ero oli vain siinä, ettei heillä nyt ollut edes leipää riittävästi.

Seuraavana päivänä vangit pinnasivat. Heidän aikaansaannoksensa oli tuskin puolet edellisen päivän uurastuksesta.

— Jolle ei anneta leipää, älköön hän tehkö työtä, hihkui Huoponen.

— Pyrkikää upornaan (käymälään), sinne pääsee aina, ja kykkikää, minkä kintut kestää. Aika kuluu siinäkin, säesti Uotila.

Samana iltana Uotila tutki vilja-aitan lattiaa. Hän konttasi pitkien seinänviertä etsien sopivaa rakoa, mihin voisi kyntensä iskeä. Kukaan ei aavistanut hänen tarkoitustaan — tuskin siihen kiinnitettiin edes huomiota. Kun vangit olivat syöneet korppunsa ja jyvätensä, he paneutuivat ähisten makuulle.

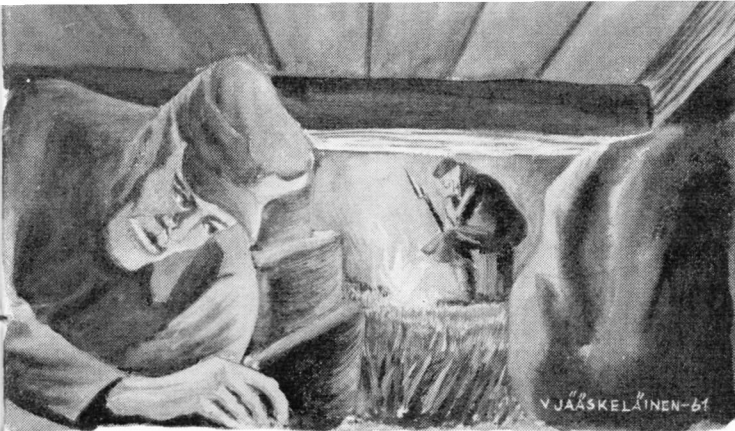
"Aropupu" telkesi oven ja painui nuotiolle yötään viettämään. Aitassa ja sen ulkopuolella vallitsi rauha ja pimeys.

— Pojat, kuiskasi Uotila.

— Mitä nyt?

— Lattialankkuja ei ole naulattu. Mitäs tykkäätte, jos painutaan viinimarjapensaille? Hän jatkoi:

— Jos saamme irroitetuksi yhden lankun, mahdumme raosta lattian alle. Rakennus on nurkka-

— Pinnari, höpisi Huoponen. Sitten hän kiihuhti tekemään ilmoituksen tovereilleen

kivien päällä ja lattian alla on tilaa, vaikka kontattais.

Pian oli joka mies jalkeilla. He värisivät jännityksestä ja olivat valmiit yrittämään. Paavola otti johdon käsiinsä:

— On noudatettava äärimmäistä varovaisuutta. Pienintäkään ääntä ei saa kuulua. Yö on tyyni ja pienikin ripsaus kantautuu "Aropupun" korviin. Meidän on odotettava vielä, ennen kuin yritämme irroittaa lankkua.

— Katsotaan oven raosta, onko se kelmi nuotiolla.

— Ei siitä näe.

— Hiljaa!

— Jos lankku irtoaa, on yhden varmistettava reitti, antoi Paavola ohjeita.

— Minä menen. Menen sitana vaikka tuleen yhden marjan takia, ehdotti Huoponen.

Vangit istuivat piirissä malttamattomina. He olisivat olleet valmiit yrittämään heti, mutta Paavola ei antanut lupaa. Hän odotti yön tummuuden syvenemistä.

— Kuka valvoo ensiksi? Otetaan torkut ... mitä tässä kaikki valvomaan.

He paneutuivat pahnolleen ilman enempiä neuvotteluja, mutta kenenkään silmään ei tullut uni. Marjat, makeat ja mustanpuhuvat, kummittelivat heidän silmissään yön pimeydessä. He olivat jo unen horteessa, kun Paavola kuiskasi:

— Nyt yritetään. Viimeinen lankku seinänvieressä. Painukaa mies miehen viereen käsittämällä.

Pian oli koko lankun pituus miehitetty. He hapuilivat seinää ja sen vieressä olevaa lankkua löytääkseen pienen raon, mihin voisivat tarttua kynsineen. Ei kuulunut muuta kuin huohotusta. Paavola sai tukevan otteen lankun päästä ja hän nosti varovasti. Mies mieheltä he tunsivat lankun liikahdavan. Sitä mukaa kuin sen pää nousi, ajautui ahnaita käsiä sen alle, kunnes raikas yöilma lehahti heidän kasvoilleen. Lankku oli paksu ja leveä. Se oli veistetty palkiksi ja paiskattu siihen, mistä se nyt irroitettiin. Tie vapauteen oli avoin. Se oli portti, josta oli reilua mennä mielin määrin pimeinä syyskuun öinä kylään ja sen takalistoille.

— Huoponen?

— Täällä.

— Painu alas ja ryömi sen verran, että näet vartion.

Huoponen laskeutui alas. Hän konttasi oven kohdalle ja näki vartiomiehen torkkuvan iloisesti palavan nuotion vieressä, kivääri polviensa välissä.

— Pinnari, höpisi Huoponen. Sitten hän kiihuhti tekemään ilmoituksen tovereilleen.

Vartiomiehen nuotio oli aitasta katsottuna etelän puolella. Vangit irroittivat lankun länsisuunnasta, koska sillä puolella oli rehevä vadelpensaisto, joka suojasi aitan alta tulijaa. Kylän pellot, raitti ja metsäinen vaara olivat aitan takana, pohjoisuunnassa, joten vankien kulkureitin ja vartiomiehen väliin jäi aitta. Kylätien peltojen puoleisessa sivussa oli puuaita ja aidan vieressä olivat marjapensaat. Ensimmäisenä yönä vangit tyhjensivät joka ainoan pensaan, jonka he löysivät. Marjoja he eivät tietenkään nähneet, mutta he riipivät ne sormituntumalla ja ahtoivat kitaansa roskineen päivineen.

— Pojat, kaalimaa on lähellä.

— Jumalaut, ja perunat!

Sinä yönä he tyytyivät marjoihin. Tosin he eivät saaneet niitä litrakaupalla eivätkä ne heidän maansa täyttäneet, mutta seuraavina öinä he varastivat kaalia ja perunaa, söivät ne raakana ja pesemättöminä ja loput kätkivät vadelpensaikkoon, josta oli mahdollisuus siepata niitä ruokailun aikanakin.

Sitä mukaa kuin päivät kuluivat, vähenivät vankien voimat. He yrittivät säästää itseään kaikin mahdollisin keinoin, mutta sekin, minkä he joutuivat pakosta tekemään, oli liikaa verrattuna heidän saamaansa kaloriamäärään.

Kun tarpeellinen määrä heiniä oli niitetty ja laitettu ru'oilte kuivumaan, he joutuisivat eräänä päivänä kokoamaan kuivuneet heinät ns. nartteelle.

hygieninen
NENÄLIINAPAKKAUS
KÄTEVÄ MATKALLA
KOTONA JA KOULUSSA
Rat. Haavala Oy

— Kahden viikon kuluttua olivat vangit huojuvia luurankoja

Heidän kantovälineinään olivat pitkät seipäät, joita kutsuttiin sapilaiksi. Kaksi seivästä työnnettiin heinäkasalle ja kannettiin siten kokoamispaikalle. Useimmiten seipään pää yksinkertaisesti irtosi vangin luisesta kourasta ja tipahti maahan. Heinäkasa hajosi ja tuotti siten ylimääräistä työtä ja vaivannäköä. Kantaja saattoi kaatua vain sen takia, etteivät polvet kannattaneet painoa. Kahden viikon kuluttua olivat vangit huojuvia luurankoja. Perunan ansiosta he eivät saaneet vielä vesipöhöä eivätkä hampaat heiluneet suussa, mutta he saivat ripulin. Vakavimmin sairastuivat ripuliin Räihä ja Huoponen. Heidän oli pakko jäädä pois työstä. Sinä aamuna saapui tyttökin leirialueelle.

— Onko vatsanne kovin löysä? hän kysyi Huoposelta.

— On. Se on löysä! Tiedätkö, miten varpusparvi lentää lepästä leppään? vastasi Huoponen ärtyneenä.

Aamupäivän he juoksivat housut kintussa läheiseen pensaiksoon. Ivan oli kolmen miehen kanssa pellolla ja "Aropupu" oli nukkumassa. Tyttö käveli pitkän kylää ja vangit olivat leirialueella vartioimatta.

Vasta iltapäivällä sai tyttö hankituksi vatsalääkkeitä, mutta sitä ennen olivat potilaat syöneet hiiltä nuotiolla. Lääkkeiden ansiosta heidän vatsansa kouristukset lakkasivat, mutta sitä he eivät ilmaisseet.

Seuraavan päivän iltapäivänä hoipertelivat Räihä ja Huoponen rannan laiturille muassaan tyttö, joka saattoi heidät leirille.

Parin viikon maaseutukomennus oli kestetty.

UUSI NAURU SODALLE

"— Ei uskoisi, mutta hereimmin kuplii henki, joka on menossa. — Pilvissä jyrievästä ukonilmasta paidansaumassa mönkivään pikkuolioon, kuolemasta korvikeeseen, isänmaasta annosviinoin, mieltä karvastelevasta avioukottomuudesta syntyvien lasten sydäntä sykähdyttävään lukuisuuteen — kaikesta tästä syntyi sodassa tokaisu tai kasku, hörähdys tai pitkä hirnunta." Näin Kauko Kare Nauru Sodalle-kirjan ensimmäisestä osasta.

Viime syksyn menestyskirja Nauru Sodalle on nyt saanut jatkoa. Uusi Nauru Sodalle sisältää edeltäjänsä tapaan riemukkaan kokoelman tarinoita, sanomuksia ja sutkauksia, jotka herkästi kirvoittavat hymyn huulille. Jussi Aarnion verraton kuvitus mehevöittää tätäkin Nauru Sodalle-kirjaa.

L
E
H
K
E
S
K
Y

Laaja venäläisten sotilaskaskujen osasto on uuden Nauru Sodalle-kirjan merkittävin erikoisuus.

Lehtemme lahjoittanut miljoonan jääkäreille

Suomen jääkäreillä oli aikoinaan ratkaiseva osuus maamme itsenäisyyden toteuttamisessa ja myöhemmin sen puolustamisessa. He olivat edelläkävijöinä ja innoittavina esimerkkeinä silloin "kun painuivat päät muun kansan ja maan". Kertomus Suomen jääkäreistä on sankaritarina, joka hakee vertaistaan. Jääkäreitä oli aikoinaan noin 2000, mutta aika ja sodat ovat harventaneet heidän rivejään niin, että elossa on vain kuutisensataa. Noin 150 jääkäriä, joiden teot aikoinaan olivat koko kansan huulilla, elää iän, haavojen ja sairauksien painamina suuressa puutteessa, melkeinpä koko yhteiskunnan unohtamina.

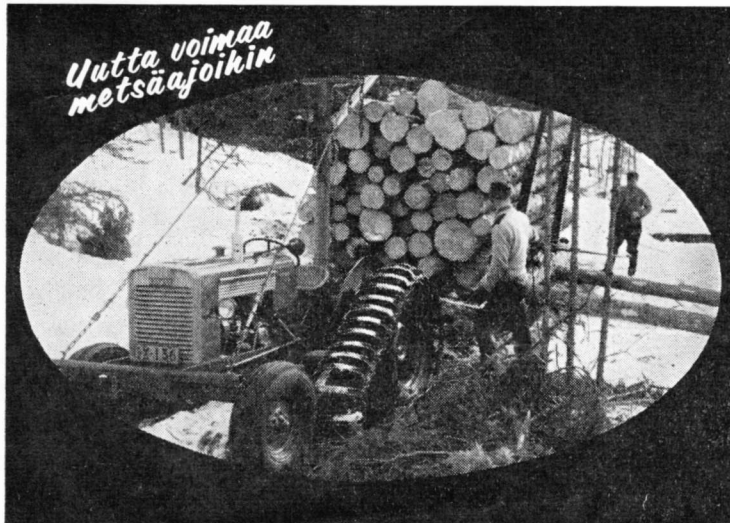
Puutteessa elävien jääkärien avustamiseksi päätti lehtemme julkaisija, Sotamuisto-yhdistys r.y., lahjoittaa lehtemme voittovaroista 1 miljoona mark-

Lahjoitustilaisuudessa vasemmalta kenttärovasti H. Anttila, kenrli K. L. Oesch, ev G. Magnusson, kenrli A. Kurenmaa, ev U. Tähtinen, ylivääp G. Lehti ja ev V. Nihtilä

kaa. Kuvassamme kenraaliluutnantti K. L. Oesch ojentaa 19.10.61 lahjan Jääkäriliiton puheenjohtajalle everstiluutnantti, kenttärovasti H. Anttilalle.

Samanlainen lahjoitus voitaneen lähitulevaisuudessa tehdä myös Sotainvalidien Veljesliitolle.

VALMET 361 D-46 hv tehoa 45 cm maavaraa

VALMET, OY TOURULAN TEHDAS, JYVÄSKYLÄ

Vain vahva traktori pystyy kovaantukin-ajoon. Rakenteen on oltava vankka ja moottorin on toimittava varmasti joka tilanteessa. Joutopäiviä ei saa tulla. Valmet-diesel on koko peto metsätyössä. Se on ainoa nimenomaan Suomen olo-suhteisiin suunniteltu traktori.

- **teho 46 hv SAE**
- **maavara 45 cm** takaa esteettömän kulun runsaslumisessa ja vaikeassa maastossa
- **"tulipalopakkasstartti"**, tehokas käynnistysmoottori, joka tekee akkuja rasittavan esilämmityksen tarpeettömäksi
- **pieni polttoaineenkulutus** suoraruiskutusperiaatteen ja tarkoin tutkitun palamistoiminnan ansiosta
- **hydraulinen nostolaite**, teho 1350 kg, siirrettävät lokasuojat esim. puolitelojen kiinnittämistä varten, termostaatti pitää moottorin käyttölämpötilan tasaisena, suunnattava työvalonheitin

**Nyt
Teillekin
maitta-
vampaa
ja riittoi-
sampaa
kahvia**

Parempi kahvi maistuu paremmalta ja riittää paremmin. Siksi yhä useammat ovat siirtyneet parempiin laatuihin — tietysti Pauligin.

235 mk

255 mk

265 mk

310 mk

tietysti PAULIGIN

Kansikuva:

Viestimiehet kirkasjohtolinjaa rakentamassa

NUMERO 11:n KIRJOITUKSET

- K. L. Oesch:**
BARBAROSSA-SUUNNITELMA JA SUOMI .. 321
- Gunnar Linkomo:**
ÄSSÄ-RYKMENTIN
HERTTA-PATALJOONA TAISTELEE 324
- Toivo Korhonen:**
JELJÄRVELLÄ PALOI II OSA 328
- Aulis Kukkonen:**
SUKELLUSVENEIDEN TAISTELUA 332
- Kaarle Pyökäri:**
RAVANMÄKI MINUN KOKEMANANI
II OSA 334
- Pentti Hiunu:**
ELÄMÄ SEKUNNIN OSIEN VARASSA 338
- Ville Muilu:**
HIRMUTEKO HIRVIVAARASSA 24.7.1944 .. 341
- Matti Mikkola:**
KOHTALON SAATTO XVII OSA 345

Tilaukset ja osoitteenmuutokset pyydetään lähettämään osoitteella Korkeavuorenk. 28, Helsinki — Puh. 15055/35.

Isoveli tarvitsee välttämättä uudet kengät ja Kuopuksen villapuseroon on ilmestynyt uhkaava määrä reikiä. Tarvitaan siis jälleen uusia varusteita. Isä onkin luvannut lauantaina ottaa pojat mukaansa valitsemaan kullekin sopivat varusteet. Samalla täytyy muistaa ostaa isoäidin syntymäpäivälahja. Mikäpä siinä

YHDYSPANKKI

on sopivasti matkan varrella. Sinne on maksettu isän palkka ja sieltä käydään nostamassa summa aina tarvittaessa. Loput jäävät kuin itsestään jonkinlaiseksi vararahastoksi.

**palkka pankkiin-
vaivatonta
vaurastumista**

RAIVAUSTYÖT

nopeammiksi, helpommiksi
ja huokeammiksi

RÄJÄHDYS- AINEILLA

Kotimaisen räjähdysaineteollisuuden tuotteista löydätte kaikkiin raivaus- ja räjäytystöihinne sopivat, luotettavat ja helppokäyttöiset valmisteet.

RAIVAUSPANOS

— taloudellinen, tehokas ja monikäyttöinen työväline pelloilla, metsässä, puutarhassa, tietöissä, ojituksessa, sorakuopissa jne. Räjähdysaine on kosteudelta suojaavassa muovipussissa. Voidaan muotoilla kohteen mukaan. Käyttö on varmaa ja turvallista. Useita eri kokoja.

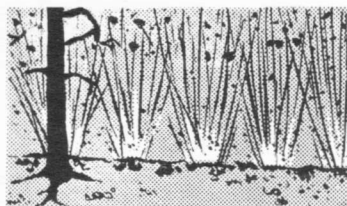
KIVIPOMMI

mahdollistaa kivien rikkomisen nopeasti ja vaivattomasti pelkällä pintaräjäytyksellä. Mitään työkaluja ei tarvita. KIVIPOMMI on erittäin käsittelyvarma ja varastoimista kestävä. Useita eri kokoja.

OJITUS- DYNAMIITTI

ratkaisee ojituspulmat edullisesti etenkin vesiperäisillä mailla. OJITUSDYNAMIITILLA syntyy "kertaheittolla" oja kymmeniä metrejä.

KOTIMAISET SYTYTYSVÄLINEET

tulilankanallit • sähkömallit • tulilangat
varmistavat räjäytyksen onnistumisen.

Räjähdysaineiden monipuoliseen käyttöön perehdytte pyytämällä kauppiaaltonne tai tilaamalla meiltä ilmaisen opaskirjusen "RÄJÄHDYSAINIEN KÄYTÖN OPAS".

Räjähdysaine
KONTTORI

Runebergink 8, Helsinki
Puh. 441 602, neuvonta 499 884

SAVUKE JOLLA ON MONTA NIMEÄ

EI OLE VÄLIÄ, KUINKA TE SEN
SANOTTE. NE KAIKKI MERKITSEVÄT
BOSTONIA. PUHTAAMPAA,
SILLÄ BOSTON ON AINOA SAVUKE,
JOKA VALMISTETAAN KUULUISALLA
AMER-MENETELMÄLLÄ ERÄÄSSÄ
MAAILMAN MODERNEIMMISTA
TUPAKKATEHTAISTA.
SUURIN, SILLÄ JO VUODESTA TOISEEN
BOSTON ON OLLUT SUOMEN
SUURIN AMERIKKALAINEN.
YES SIR, SILLÄ IHMISET VALITSEVAT
SAVUKKEENSA YHÄ TARKEMMIN.
VALITKAA TEKIN: PUHTAAMPI, SUURIN,
YES SIR – BOSTON!

Suosituin

Puhtaampaa

Yes Sir

Yes Sir

Yes Sir

Yes Sir-BOSTON-suurinta Suomessa

Amer-Tupakka Oy

— SEK —

Irtonumero 70 mk

Helsinki 1961 — Sanoma Osakeyhtiö